Тувинская республиканская библиотека им. А. С. Пушкина

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 45 (12735) | 1985 чылдың февраль 22, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген. | Өртээ 3 көпеек.

Февральдың 24—эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди Советтеринге, улус депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдаларның хүнү

СОВЕТ ДЕМОКРАТИЯНЫҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ

Соңгукчуларның Н. А. Тихонов-биле ужуражышкыны

Бистиң ниитилеливистиң күчүлүг күштүгү — партияның болгаш чоннуң бузулбас чаңгыс эптиинде. Ол улуг чаалап алышкын — улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга чедиишкиннерниң үндезини.

Амгы соңгулда кампаниязы СЭКП-ниң XXVI съездизиниң, партияның ТК-зының ооң дараазындагы Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралда чүткүлдүг боттандырып, Ада-чурттуң Улуг дайынынга Тиилелгениң 40 чылын, партияның ээлчеглиг съездизин төлептиг уткуурунга белеткенип турар совет кижилерниң политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнүнүң байдалында эртип турар-дыр.

Февраль 21-де Москвага, ССР Эвилелиниң Улуг театрынга, найысылалдың ажылчы чоннар төлээлекчилериниң Россия Федерациязының Дээди Совединиң депутадынга кандидат—СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Николай Александрович Тихонов-биле ужуражышкынынга ону демдеглээн.

Хуралдың президиумунда — эштер Г. А. Алиев, В. И. Воротников, В. В. Гришин, Н. А. Тихонов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы И. В. Архипов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары, партия, совет болгаш хөй-нийти организацияларының төлээлекчилери, күш-ажылдың алдарлыг кижилери, эртем болгаш культураның көскү ажылдакчылары.

Хуралды СЭКП Фрунзе райкомунуң бирги секретары Б. А. Грязнов ажыткан. Фрунзе району, бүгү күш-ажылчы Москва соңгулдаларга чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражып турарын ол онзалап демдеглээн. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам ыңай өстүрер, продукцияның бот-үнезин чиигедир, энергияны, чиг эттиг болгаш материалдарны камнаар, дериг-херекселдерни эки ажыглаар дээш патриотчу шимчээшкинни бүгү хемчег-биле деткип турар.

Эш К. У. Черненкону баштадыр СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң составын президиумга хуралдың киржикчилери улуг көдүрлүүшкүн-биле соңгаан.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи —«Ийиги шак заводу» бүдүрүлге каттыжышкынының шак эптекчизи, ССРЭ-ниң Күрүне шаңналының лауреады Т. Н. Сухова Н. А. Тихоновтуң амыдыралчы оруунуң, күрүне, партия болгаш хөй-нийти ажыл-чорудулгазының дугайын чугаалаан. Соңгулдалар хүнүнде бадылаашкыннарын коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш бээринче Фрунзе округтуң соңгукчуларын ол кыйгырган.

Совет улустуң бүгү чедиишкиннери Коммунистиг партияның мерген удааннығ удуртулгазының ачызында чедип алдынган. Ол дугайын Төп телеграфтың начальниги В. М. Кургузов, автомобиль-орук институдунуң студентизи Елена Мирошичева, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының М. В. Келдыш аттыг математика институдунуң улуг эртем ажылдакчызы физика-математика эртемнериниң доктору Б. Л. Рождественский олар боттарының чугааларынга демдеглээннер. Москвачылар, бүгү совет кижилер-биле бир дөмей, бөгүнгү болгаш даартагы хүннүң дугайында, келир үениң салгакчыларының аас-кежии дээш доктаамал сагыш салышкыны дээш чүректиң ханызындан өөрүп четтирген сөстерин бистиң партиявыска, ооң ТК-зынга, Совет чазакка чугаалап турарлар. Соңгулдаларга белеткел совет демократияның тиилелгезин чаа күш-биле бадыткап көргүскен.

Чыылганнар Н. А. Тихонов чүве чугаалаарга, ону чылыы-биле уткааннар.

Коммунистерниң улуг партиязы совет кижилерниң тургузукчу, ёзулуг-ла улуг ажылын организастап, углап-баштап база сорук кирип турарын депутатка кандидат чугаалаан. Партияның дайынчы штабы — Төп Комитет, ленинчи ёзунуң шылгараңгай удуртукчузу Константин Устинович Черненкога баштаткан ооң Политбюрозу хөй талалыг организакчы, политиктиг болгаш теоретиктиг ажылды чорудуп турар.

Константин Устинович бодунуң бүгү талантызын, улуг дуржулгазын болгаш билиин Төрээн чурттуң күчү-шыдалын быжыглаарынга, совет кижилерниң чаагай чоруун өстүреринге, тайбыңны камгалаарынга болгаш быжыглаарынга берип турар. Ол кандыг-даа айтырыгны шиитпирлээрде бодунуң реалистиг болгаш тодаргай туружун, чаартыкчы чоруун көргүзүп, бодунуң ажылынга бедик большевикчи негелделиг чорукту болгаш кижилерни кичээнгейлиг көөрүн холбаштырып турар.

Россияның Дээди Совединге мурнунда болган соңгулдалар үезинден бээр эрткен үе XXVI съездиниң, СЭКП ТК-ның дараазындагы Пленумнарының шиитпирлерин, он бирги беш чылдың планын күүседир дээш партияның болгаш улустуң идепкейлиг ажылының үези болганын Н. А. Тихонов уламчылап чугаалаан. Ол ажылдың түңнелдериниң дугайында чүнү чугаалап болурул?

Бистер ниитизи-биле ооң түңнелдеринге сеткиливис ханып болур. Бистиң чуртувустуң хөгжүлдези улам-на быжыг, а ооң базымнары —херин болгаш бүзүреңдиг апарган. Национал орулга быжыг турушту темп-биле өскен болгаш аңаа үндезилээш, совет кижилерниң амыдыралының деңнели бедээн. Бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү улустарының культуразы, эртеми болгаш уран чүүлү улам-на чечектелген.

Национал орулганың немелде өзүлдезиниң барык шуптузу күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң бедээниниң күсели-биле чедип алдынган, ооң өзүлдезиниң темпизин ооң мурнунда чылдарга деңнээрге, эрткен чылда эң бедик болган. Чарыгдалдар-биле деңнээрге, сөөлгү түңнелдерниң мурнай өзери хандыртынган.

Улус ажыл-агыйының чаңгыс аай комплекизиниң шугуму-биле Россия Федерациязының, бүгү эвилелдешкен республикаларның экономиказы болгаш культуразы деңдески хөгжүп турар. Чурттуң чөөн районнарынга экономиктиг күчүлерин улгаттырарынче угланышкынны чайгылыш чокка боттандырып турар. Газты, нефтини казып тыварының немелде өзүлдези, өңнүг металлдарның чамдык хевирлерин бүдүрери херек кырында Уралдан чөөн талаже районнарның күсели-биле хандыртынып турар.

Партия болгаш чон сөөлгү чылдарда хөй чүүлдерни кылган. Ынчалзажок аңаа оожургап болбас. Ниити күженишкиннер-биле экономикада, а ооң түңнелинде бистиң ажылчыларывыстың амыдыралының деңнелин бедидеринге чедип алдынган таарымчалыг базымнарны чүгле быжыглаар эвес, харын-даа көвүдедир херек. Чогум-на олче совет кижилерни партия, Төп Комитет кыйгырып турар. Бирги ээлчегниң сорулгазы —1985 чылдың планын күүседири, беш чылды чедир кииниг доозары, чаа беш чылга эки, быжыг бааза тургузары болур.

Келир үениң сорулгаларын партия айытпышаан, совет ниитилелдиң хөгжүлдезиниң кол айтырыгларын шиитпирлээринче коммунистерни, бүгү ажылчы чоннарны угландырып турар. СЭКП-ниң Программазының чаа эдилгезин чугаалажып көөр болгаш хүлээп алыр, партияның Уставынга эргежок чугула өскерилгелерни киирер, он ийиги беш чылда болгаш 2000 чылга чедир үеде чурттуң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Кол угланышкыннарын бадылаар партияның XXVII съездизинге сайзыраңгай социализмни болбаазыраңгайжыдарының айтырыгларының бүгү комплекизин чугаалажып көөр.

Сайзыраңгай социализмни болбаазыраңгайжыдар чорудулгага эң чугула роль экономикага хамаарыжыр. Ленинниң чугаалааны ёзугаар экономика бистиң «кол политикавыс» болуп келген болгаш болуп-даа турар. Бо талазы-биле кол сорулга — күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң эң бедик делегей деңнелин чедип алыры болур. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле бистер бедик хөгжүлделиг капиталистиг чамдык чурттардан амдызында хожудап турар бис. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бисте бедик темпилер-биле өзүп турар-даа болза, Барыын чүкте капитализм чаңгыс черге турбас дээрзин барымдаалап турар бис. Делегей эртемниң болгаш техниканың бедиктерин шиңгээдип алыры ийи системаларның [illegible] эң чугула участогу болу берген.

Бистиң улуг күштеривисти улам долу ажыглаар, социал болгаш эртем-техниктиг ийи революцияларның үре-түңнелдерин практикага катты тыраа ужурлуг бис, ол чорук социалистиг идеалды бүрүн боттандырарының, чоннуң чаагай чоруунуң бедик көдүрлүүшкүнүнүң шиитпирлиг негелдези болур. Ол дээрге, социализм дээш, кижи төрелгетенниң коммунистиг келир үези дээш эки агитация болур!

Совет кижи бүрүзүнүң чогумчалыг сайзыралынга, ооң чогаадыкчы аргаларының болгаш салым-чаяанының чечектелиишкининге улам-на таарымчалыг бүгү байдалдарны тургузары партияның болгаш күрүнениң ажыл-чорудулгазының кол утка-шынары болуп келген болгаш болуп-даа турар. Улус ажыл-агыйын көдүрер, ооң ажыктыын бедидер талазы-биле хөй талалыг бүгү ажыл чогум-на кедизинде аңаа чагырткан.

Партияның XXVI съездизиниң ажылдап кылганы калбак социал программа мооң мурнунда болган соңгулдаларның сөөлүнде эрткен үеде боттанган. Социал хөгжүлдениң хөй көргүзүглериниң талазы-биле чурт беш чылдың даалгаларының деңнелинче үнген, а херегленилдиң ниитилел фондуларындан төлелгелер, чиигелделериниң, чурттаалга туруунуң талазы-биле даалгалар ажыр күүсеттинер.

Депутатка кандидат ооң дараазында делегей айтырыгларынга доктааган. Оларның иштинден кол чүүл — айтырыгларның айтырыы — тайбыңны камгалаарының, ракета-ядролуг дайынның кыжаныышкынын узуткаарының сорулгазы болуп турар. Ынчангаш партия болгаш чазак ол сорулганы шиитпирлээриниң оруктарын шиитпирлиг дилеп турар. ССРЭ-ниң ядролуг чепсекти бир дугаарында ажыглавас дугайында хүлээлгени бодунга алганы, ядролуг күрүнелерниң аразынга боттарының аразынга харылзааларның норма-чижектерин доктаадып тургузар, шериг күжүн ажыглаарындан удурдедир ойталаар, ядролуг чепсектерни бүдүрерин соксадыр болгаш оларны кызырар, космосту милитаризастаарын болдурбас талазы-биле бистиң саналдарывыс ышкаш ССРЭ-ниң чугула инициативалары чогум-на ол сорулгаларга бараан боор турар. ССРЭ-ниң тодаргай, чөптүг болгаш боттуг саналдар киирбээни ындыг чугула делегей айтырыын адаары берге.

Ынчалзажок делегейге дайын айыылы бар турда, бис боттарывыстың чуртувустуң, ооң эвилелчилериниң болгаш өңнүктериниң, айыыл чок чоруун карак огу дег камгалаар ужурлуг бис. Совет Эвилели бодундан шериг талазы-биле артык күштүг болурун кажан-даа болдурбас. Ооң-биле кады делегей айтырыгларын тайбың арга-биле, чугаалажышкыннарның дузазы-биле шиитпирлээрин дилээринге кезээде белен бис. Ындыг таварылгада бистиң кол негелдевис — деңэргениң болгаш бир дөмей айыыл чок байдалдыг турарының принцивин шыңгыы сагыыры болур.

Партия болгаш чазак бистиң улузувустуң тургузукчу тайбың күш-ажылын камгалаар, чурттуң камгаланыр арга-шинээн быжыглаар дээш мооң-даа соңгаар бүгү-ле эргежок чугула чүүлдерни кылыр. Бистиң алдарлыг Чепсектиг Күштеривисте Төрээн чуртту камгалаарынга херектиг бүгү чүүлдер бар болгаш кезээде ындыг болур-даа. Ындыг болур деп чүвеге чигзинмезин!

Ленинчи, принципиалдыг болурунуң, реализмниң болгаш чаартыкчы чоруктуң ёзузу, ам СЭКП-ниң XXVII съездизинге белеткелдиң бүгү байдалында сиңниккен, миллионнарның күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн сорук киирип, чогаадыкчы инициативаны тывылдырып турар деп, Н. А. Тихонов түңнелинде онзалап демдеглээн.

Депутатка кандидат аңаа көргүскен бүзүрел дээш Фрунзе районнуң соңгукчуларынга чүректиң ханызындан өөрүп четтиришкинин илереткен болгаш оларга чаа-чаа алдарлыг ажыл-херектерни, чаагай чорукту болгаш аас-кежиин күзээн.

(СЭТА).

ЧАҢГЫС ЭПТИҢ, СЫРЫЙ КАТТЫЖЫЫШКЫННЫҢ УГЛАНЫЫШКЫНЫ-БИЛЕ

Соңгукчуларның М. С. Горбачев-биле ужуражышкыны

Бистиң чуртувуста соңгулда кампаниязы ажылчы чоннарның күш-ажылчы болгаш политиктиг бедик идепкейлииниң байдалында эртип турар. Партияның болгаш чоннуң бузулбас чаңгыс эвии, Төрээн чурттуң экономиктиг болгаш камгаланыр күчүзүн маадырлыг күш-ажылы-биле быжыглаарынга совет кижилерниң шиитпирлиин соңгулда кампаниязы тодаргай көргүзүп турар. РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары Михаил Сергеевич Горбачев-биле Киев соңгулда округунуң соңгукчуларының февраль 20-де болган ужуражышкынынга ол дугайы демдеглеттинген.

Президиумда — эштер М. С. Горбачев, В. В. Гришин, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков, бүдүрүлгениң мурнакчылары, партия болгаш совет ажылдакчылар, эртемденнер, хөй-ниитиниң төлээлекчилери.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң составын эш К. У. Черненкону баштадыр хүндүлүг президиумга бедик көдүрлүүшкүн-биле соңгаан.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи — Москваның прибор кылыр бирги заводунуң ажылчыны И. Н. Лосев ужуражышкынга илеткел кылган болгаш М. С. Горбачевтуң амыдыралчы оруунуң дугайында чугаалааш, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш соңгулдалар хүнүнде бир эптиг сеткилдиг бадылаарынче соңгукчуларны кыйгырган.

ССРЭ-ниң эртемнер академиязының күрүне болгаш эрге институдунуң директору В. Н. Кудрявцев, № 5 школаның башкызы Л. А. Федорова, ССРЭ-ниң Аъш-чем үлетпүрүнүң министерствозунуң партком секретары С. М. Бедин хуралга чүве чугаалаан болгаш Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң иштики база даштыкы политиказын изиг-биле чүүлдүгзүнүп турарын демдеглээннер. Беш чылды чедиишкиннинг доозарынга, СЭКП-ниң XXVII съездизин, улуг Тиилелгениң 40 чылын төлептиг уткуурунга районнуң ажылчы чоннары бүгү күжүн, билиин, дуржулгазын бээрин олар бүзүреткен.

Чыылганнарның чылыы-биле уткааны М. С. Горбачев чүве чугаалаан. Соңгулдаларга СЭКП белеткенмишаан, бодунуң политиктиг угланышкынының чоннуң байлак дуржулгазы-биле база катап дүүштүрүп турар деп, ол демдеглээн. Ол чорук — социалистиг чуртта башкарыкчы партияга амыдыралчы эргежок чугула чүүл, ажыл-чорудулганың хоойлузу-дур. Чонга бараан болуру СЭКП-ниң, ооң Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың бүгү ажылының дээди утка-шынары болуп турар. Советтер чуртунуң маадырлыг бүгү оруу коммунистер партиязы-биле сырый холбаалыг. Ниитилел айтырыгларын марксизм-ленинизмниң туружу-биле чогаадыкчы болгаш боттуу-биле СЭКП-ниң көөрү, социал хөгжүлдениң чаа-чаа бедиктерин чедип алырынче массаларны бүзүреңдиг башкарып, чурттуң төөгүлүг салым-чолу дээш харысаалганы бодунга алыр аргалыы — бо бүгү Коммунистиг партияны социал депшилгениң магадылалы болдуруп турар.

СЭКП-ниң ындыг аргалыы амгы үе-чадада, XXVI съездиниң болгаш СЭКП ТК-ның дараазындагы Пленумнарының ажылдап кылганы партияның политиктиг угланышкынын боттандырып турар үеде база катап улам тодаргай илергейлеттинген деп, оратор онзалап демдеглээн.

Чурттуң чедиишкиннеринге боттуг салыышкынын Россия Федерациязының ажыл-ишчилери киирип турар. Соңгулдалар аразында үеде национал орулга 19 хуу көвүдээн. Эрткен чылын ооң бүгү немей өзүлдезин, а ол ышкаш үлетпүр продукциязының, тудуг-монтаж ажылдарының болгаш демир-орук-биле чүъктер сөөртүлгезиниң хемчээлиниң немей өзүлдезин күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткениниң күсели-биле чедип алдынган. А ол чорук Россияның экономиказы шын орук-биле — шапкын хөгжүлдениң болгаш ажыктыг чоруктуң оруу-биле хөгжүп турарын херечилеп турар.

Экономиктиг депшилге совет кижилерниң амыдырал деңнелинге таарымчалыг салдарлыг болган. Чоннуң боттуг орулгалары өскен, үлетпүр болгаш аъш-чем бараалнарының хөй хевирлери-биле ооң хандырылгазы экижээн.

Социал-экономиктиг хөгжүлде политиктиг системаның сайзыралындан, бистиң ниитилеливистиң демократтыг принциптерин ханыладырындан адырылбас болгаш тудуш болуп турар. Советтерниң кайгамчык улуг күчүзү улам долу ажыглаттынып, оларның бүрүн эргелери калбарзын дээш хоойлунуң, эргелеп башкарылганың болгаш контрольдуң чаңгыс эвиниң ленинчи принцивин чайгылыш чокка боттандырып турар.

Эрткен чылдарның кол чүүлү — идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылче, эртемни болгаш культураны улам ыңай хөгжүдеринче кичээнгейниң күштелгени-дир. Амыдыралчы чугула ол айтырыгларны ТК-ның июнь (1983 ч.) Пленумунга чугаалажып көрген.

Миллион-миллион коммунистерниң, бистиң маадырлыг ажылчын аңгывыстың, алдарлыг тараачыннарывыстың, улусчу интеллигенцияның күжениишкининиң, маадырлыг күш-ажылы бистиң чедиишкиннеривисти хандырган деп, М. С. Горбачев чугаалаан. Ынчалзажок чедип алдынган чүүлдерге оожургап болбазы партийжи чаңчыл болуп турар. Шиитпирлеттинмээн эвээш эвес айтырыглар ам-даа бар.

Бар станоктарга, дериг-херекселдерге, бир дөмей чердерге эвээш чарыгдалдар-биле хөй болгаш бедик шынарлыг продукцияны бүдүрүп болурун амыдырал бадыткап турар. Бо түңнел чаа эвес-даа болза, чугула ужур-дузалыг болуп турар. Бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажылды хандырып турар бүгү факторларны, бүгү чүүлдерни база катап кичээнгейлиг өөренип көөрү, мурнакчы дуржулганы нептередириниң механизмин эки бодаары чугула. Хожудап турар бүдүрүлгелерниң болгаш тудугларының, совхозтарның болгаш колхозтарның, төлевилел болгаш конструктор организацияларының багай ажылының чылдагааннарын принципиалдыг ёзу-биле хандыр көөр херек. Бистиң экономикавыстың хөгжүлдезиниң курлавырлары ында болуп турар, ол курлавырларны ажыглаары эргежок чугула.

Партияның айтышкыннарын боттуг ажыл-агыйга күүседип билири, оларны амыдыралга боттандырарын шиитпирлиг чедип алыры амгы үеде кол чүүл болуп турар деп, депутатка кандидат онзалап демдеглээн. Бистиң партиявыстың төөгүзүнге большевикчи ажыл-ишчи чорук болуп кирген ажылдың стилин бүгү кадрларның ханызы-биле шиңгээдип алырының дугайында чугаа болуп турар, большевикчи ажыл-ишчи чорук саазын шокарлаарынга болгаш хөй хуралдаарынга, ёзу-хевир барымдаалаар хоозун чорукка удур угланган.

Күш-ажылдың сагылга-чурумунуң болгаш корум-чурумунуң дугайында айтырыгны база катап көөрү чугула. Бо угланышкынга сөөлгү үеде эвээш эвес чүүлдер кылдынып турар болгаш тодаргай түңнелдер чедип алдынган. Ынчаарга сагылга-чурум болгаш корум-чурум чүгле чаңгыс-ла хүн херек эвес болгай. Олар деңдески ажылдың, бүдүрүлгени болгаш амыдыралды тодаргай организастаарының — ниитилелдиң бүгү чаагай чоруунуң чайлаш чок негелдези болуп турар.

Депутатка кандидат делегей байдалын тодаргайлап чугаалаан болгаш дайын чокка эрткен дөртен чылдар — ол дээрге социализмге, хосталгага, демократияга болгаш тайбыңга ажыктыг кылдыр делегей ареназынга кылдынган улуг базымнарның түңнели, совет даштыкы политиканың, чер кырында тайбыңга ынак бүгү күштерниң төөгүлүг ачы-хавыязы-дыр. Тайбыңны камгалаар херекке шиитпирлиг салыышкынны Совет Эвилели, социалистиг дем каттыжылгазы, делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкини киирип турар.

Космос болгаш ядролуг чепсектерниң бүгү комплекизиниң талазы-биле Женевага ам болур чугаалажышкыннарга кайгамчык улуг сонуургалды делегейниң улустары амгы үеде илергейлеп турар. Тодаргай түңнелдерни чедип алырынче шынчы чүткүл-биле Совет Эвилели чугаалажышкыннарга баар. Вашингтон администрациязының туружунуң ындыг эвес болуп турары хомудаанчыг-дыр. Америк таланың бодалдарының шынчызынга чигзиниишкинни болдурган хөделиишкиннерни чугаалажышкыннар бүдүүзүнде АКШ-та калбарткан.

АКШ-биле харылзааларны чогумчалыг болдурарын, делегей амыдыралының эң чугула айтырыгларынга хамаарыштыр ооң-биле ак сеткилдиг чугаалажышкыннарны кылырын улуг ужур-дузалыг деп санавышаан, делегей чүгле ол чурт-биле кызыгаарлаттынмайн турар, ол оон-даа делгем болгай дээрзин чаңгыс-даа минутада утпайн турар бис. Тайбыңның, деңэргелиг болгаш бот-боттарынга ажыктыг кады ажылдажылганы күзеп турар бүгү күрүнелер-биле бодунуң харылзааларынче улуг кичээнгейни Совет Эвилели угландырып келген болгаш доктаамал угландырып турар.

Москваның найысылалдың Киев районунуң күш-ажылчы коллективтериниң ажылының чамдык айтырыгларынга оратор оон ыңай доктааган. Найысылалдың партия организациязы оон ажылчы чоннарының дайынчы авангарды болуп турарын ол онзалап демдеглээн. Дайын чылдарында болгаш социалистиг тайбың тургузуушкунга олар Төп Комитеттиң кезээде идегелдиг чөленгиижи болуп келген.

Ажыл-херектерге чаа-чаа чедиишкиннерни, быжыг кадыкшылды болгаш хуудаа улуг аас-кежикти москвачыларга М. С. Горбачев чугаазының түңнелинде күзээн.

(СЭТА).

СЭКП ОБКОМУНУҢ БЮРОЗУНДА

Партия обкомунуң бюрозунуң ээлчеглиг хуралынга «Бүдүрүлге күчүлерин, чурттаалга бажыңнарын болгаш коммунал база культура-амыдырал объектилерин 1985 чылда ажыглалга киирерин хандырар талазы-биле хемчеглер дугайында» айтырыгны чугаалажып көрген.

Тудуг организациялары 1983 чылга деңнээрге, 1984 чылда тудуг-монтаж ажылдарының хемчээлин улгаттырган, 89 муң дөрбелчин метр ажыг чурттаалга бажыңнарын, 824 өөреникчиге школаны, школа назыны четпээн уругларның 560 олуттуг албан черлериниң бажыңнарын, агроүлетпүр комплекизиниң элээн хөй бүдүрүлге күчүлерин ажыглалга киирген. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле план күүсеттинген. Тудуг үлетпүрүнүң болгаш үлетпүр-тудуг материалдарының бүдүрүлгелерин улам хөгжүдер талазы-биле хемчеглерни боттандырып чоруткан.

Ооң-биле кады тудуг организацияларының, тудуг үлетпүрүнүң болгаш тудуг материалдарының бүдүрүлгелериниң 1984 чылдың планнарын күүсетпээнин, чурттаалга бажыңнарының, социал-амыдырал, бүдүрүлге, агроүлетпүр комплекизиниң тудугларынга хожудаашкынны болдурганын хүлээп алган доктаалда демдеглээн.

Трестерниң болгаш тудуг-монтаж эргелелдериниң удуртукчулары, районнарның партия болгаш совет органнары күштүг болгаш акша-хөреңгилерни ажыглалга киирер тудугларга багай мөөңнээн, оларны тударынга киржип турар организацияларның ажылының сырый холбаалыг чоруун чедип албаан. Керээлиг ажылдаар организацияларның удуртукчуларының шуут тудугларга организакчы ажылының деңнели кудулу болбушаан турар. Эртем-техниктиг депшилгени, ажылды организастаарының мурнакчы дуржулгазын, ылаңгыя бригада керээзин нептередип, ажылдаарынче болгаш бүдүрүлгениң инженерлиг белеткелин сайзыраңгайжыдарынче эвээш кичээнгей салып турар. Тудугларны материалдар болгаш конструкциялар-биле хандырарында улуг четпестер бар.

Министерстволар болгаш ведомстволар, бүдүрүлгелер болгаш чагыкчы организациялар капитал тудугнуң айтырыгларын шиитпирлээринге ам-даа чогуур идепкейлиин көргүспейн турар. Кылдынып турар дыка хөй тудугларны [illegible], техниктиг документациялар, технологтуг дериглелер болгаш өске-даа материалдар-биле чогуур үезинде хандырбайн турар. Олар ажылчы ээ кадрларны белеткээринге шуушеп чорукту болдуруп турар.

СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш республиканың Министрлер Чөвүлели тудуг организацияларының, тудуг индустриязының болгаш үлетпүр-тудуг материалдарының бүдүрүлгелериниң, чагыкчы министерстволарның болгаш ведомстволарның удуртукчуларының кичээнгейин капитал тудугнуң, тудуг материалдарын бүдүрериниң талазы-биле 1984 чылда планнарын күүседир дээш четпес ажылдааның айыткаш, тудуг бүдүрүлгезиниң бүгү киржикчилериниң күжүн 1985 чылдың планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседиринче, ажыглалга киирер бүдүрүлге күчүлериниң, чурттаалга бажыңнарының, социал-амыдыралдың объектилериниң тудуун доозарын ыяап-ла чедип алырынче мөөңнээрин СЭКП хоорkomунга, райкомнарынга, хоорайкүүскомнарга даалгаан.

Материал-техниктиг болгаш кижи күжүнүң курлавырларын бирги ээлчегде ажыглалга киирер тудугларга мөөңнээриниң талазы-биле тодаргай болгаш дээштиг хемчеглерни алыр, тудугларны бүгү-ле эргежок чугула материалдар болгаш конструкциялар-биле хандырарын, коллективтерниң ажылын организастаарын улам экижидерин, ажылчын бүрүзү, бригада, участок бүрүзү хүн бүрүнүң даалгаларын күүсеткен турарын ыяап-ла чедип алыр ужурлуг.

Тудуг организацияларының, тудуг индустриязының болгаш үлетпүр-тудуг материалдарының бүдүрүлгелериниң удуртукчулары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң хемчеглерин алыр, күш-ажылдың сагылга-чурумун бүгү хемчег-биле быжыглаар, ажыл шагының чидириин кызырар, материалдыг курлавырларны, тудуг техниказын болгаш транспортун доллур, ажыктыг кылдыр, ажылдадыр, дээштиг социалистиг чарышты чаа деңнелче көдүрер деп доктаалда айтып турар.

Курлап, «Тыва тудуг» материалдары» каттыжышкын, Одаар чүүлдер үлетпүрүнүң министерствозу, Ыяш ажыл-агыйы министерствозу, Иштики херектер министерствозу, Чурт үлетпүрүнүң министерствозу, «Тудуг кезектери» комбинат, «Тыва кедээ тудуг», «Тыва суг тудуг» трестер, «Тыва совхозтудуг» каттыжышкыны болгаш материалдарның өске-даа берикчилери туужбу, чыып эптээр демир-бетон конструкцияларны болгаш кылыгларын, дилиг материалдарын, чазанылга болгаш узун, мөөң кылыгларны бүдүрер база тудуг организацияларынга чорудуп бээр талазы-биле даалгаларының долдур болгаш ажыр күүселдезин хандырар хүлээлгелиг.

СЭКП хоорkomу, райкомнары, «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелиниң, «Тыва кобальт» комбинаттың парткомнары тудуг организацияларының, тудуг индустриязының болгаш үлетпүр тудуг материалдар бүдүрүлгелериниң партия эге организацияларынга удуртулганың деңнелин бедидер, иштики курлавырларны тывары-биле болгаш бүрүн ажыглаарынче коллективтерни эвилелдээр, тудугнуң ажыктыын болгаш шынарын бедидер хемчеглерин ажылдап кылыр болгаш боттандырар, политиктиг болгаш организакчы ажылды күштелдирер талазы-биле оларга практиктиг дузаны чедирер ужурлуг.

«1985—1990 чылдарда совхозтарның хөй кыштагларын болгаш сүт-бараан фермаларын электриждирер план дугайында» доктаалды СЭКП обкомунуң бюрозу хүлээп алган.

Хойжулар кыштагларын болгаш сүт-бараан фермаларын электриждирери көдээ черлерни хөгжүдер кол сорулгаларның бирээзи болуп турарын хүлээп алдынган шиитпирде демдеглээн. Амгы үеде хойжулар кыштагларының 41,5 хуузу электриждиттинген. Совхозтарда электри ажыл-агыйын ажылдаарынга 275 специалистер чедишпейн турар. Шугумнарга болгаш кожуг станцияларга үргүлчү үре дииишкин болурунуң уржуунда электри энергиязы-биле фермаларны болгаш бригадаларны үзүктелиишкининг хандырып турар чорук оларга материалдыг улуг хоралды тавартырып турар.

Хойжу кыштагларын электриждирер программаны СЭКП обкомунуң бюрозу бадылаан, он ийиги беш чылда хойжуларның бүгү кыштагларын бүрүн электриждирер, ооң иштинде күрүнениң электри четкизинден биче хемчээлдиг 771 болгаш 648 электростанцияларны бээрин, 2862 километр электри дамчыдар шугумнарын тударын ол программада айыткан.

Көдээ ажыл-агый министерствозу болгаш Күркомсельхозтехника күрүнениң энергосистемазынга тудуштурбаан совхозтарга дизельдиг электростанцияларны тударын, чаартырын болгаш [illegible] хандырар ужурлуг.

Көдээ черлерге ажылдаар мергежилдиг 60-даң эвээш эвес электромонтерларны профтехучилищелерге белеткээр, а электри четкилериниң ажыглалын хандырар техник-электриктерни белеткээр салбырны көдээ ажыл-агый техникумунга 1987 чылда ажыдар.

Доктааттынган даалгаларның чугаа чок күүселдезин хандырарын, энергетиктиг болгаш электротехниктиг дериглерниң ажыглалын экижидерин, көдээ ажыл-агыйы бүдүрүлгезинге электроэнергияны камгалаачыг чарыгдаар, ажыл-агыйларның болгаш мал ажылының ажылдакчыларының бүдүрүлге болгаш культура-амыдырал херегледелин хандырарынга электроэнергияның улам-на калбак ажыглаар талазы-биле дээштиг хемчеглерни алырын СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш республиканың Министрлер Чөвүлели СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга, Көдээ ажыл-агый министерствозунга, Тываның электри четкилеринге, «Көдээ электри тудугнуң», Тыва тудуг-монтаж эргелелинге, Күркомсельхозтехникага даасkan.

СЭКП обкомунуң бюрозунга өске-даа чамдык айтырыгларны чугаалажып көрген болгаш чогуур доктаалдарны хүлээп алган.

ШАЛЫПЧЫ ЭЭЛЧЕГДЕ

СЭКП-ниң XXVII съездизинге, улуг Тиилелгениң 40 чылынга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыр, он бирги беш чылдың сөөлгү чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир хүлээлгелерни Кызылдың даараныглга фабриказының коллективи алгаш, ону боттандырар дээш бо чылдың баштайгы хүннеринден эгелээш шалыпчы ээлчегде киржип, багай эвес ажылдап турарлар. Ооң түңнелинде январь айда барааныг продукция бүдүрериниң даалгазын 103,8 хуу, ону сайгарарының онаалдазын 102,6 хуу күүсеткен.

Фабрикада мурнакчыларның санчы чыл келген тудум-на көвүдеп орар, олар чүгле планныг онаалдаларын күүседип турар эвес, кылган продукциязының шынарын экижидер, электри энергиязын, материалдарны камнаар дээш демиселди калбарткан. Бүдүрүлгениң мурнакчылары А. Түлүш, Н. Чараш-оол, Т. Шимек, У. Ведерева болгаш өскелер-даа он бирги беш чылдың планныг онаалдазын күүсеткеш, он ийиги беш чылдың үлүүнге кииржип ажылдап турар.

Х. АЛАШ-ООЛ.

Февраль
24
воскресенье
Соңгулдалар хүнү

КАНДИДАТТАРГА БҮЗҮРЕЛИН ИЛЕРГЕЙЛЭЭН

Найысылал Кызылдың күш-ажылчы коллективтери он бирги беш чылдың дөрткү чылын багай эвес көргүзүглерлиг дооскан, бешки чылче шиитпирлиг базымнар-биле кирген. Хоорайның бүдүрүлгелериниң мурнакчылары, күш-ажылчы коллективтериниң төлээлекчилери, соңгукчулар СЭКП Тыва обкомунуң Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга чыглып келген. РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ч.-Д. Б. Ондар-биле соңгулда мурнунуң ужуражыышкынын хуралын СЭКП Кызыл хооркомунуң бирги секретары Б. П. Свинцов ажыткан.

Хуралдың хүндүлүг президиумунга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш К. У. Черненкону баштадыр СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң составын бедик көдүрлүүшкүннүг соңгаан.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи, Кызылдың мебель фабриказында чазанынчы В. А. Гольцов Кызыл № 940 соңгулда округундан РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Чимит-Доржу Байырович Ондарның амыдыралчы оруунуң дугайында чыылганнарга таныштыргаш, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкынын чаңгыс кижи дег бээриче соңгукчуларны кыйгырган.

Хоорайның автосептелге заводунуң слесары В. Р. Хүнай-оол, Тываның авиабүдүрүлгезиниң командири А. В. Марцеха, Красноярскиниң политехниктиг институдунуң Кызылда филиалының башкызы Н. Р. Кузнецова, «Кызыл тудуг» эргелелиниң тудугжулар бригадазының бригадири Ч. Ч. Донгак, пассажир АТБ-зиниң чолаачызы А. В. Романенко, Кызылдың аъш-чем бараанныг садыында профком даргазы О. Н. Шарыпова олар соңгулда мурнунуң хуралынга санал бергеннер. Олар боттарының тус-тус коллективтериниң мурнунда тургустунган сорулгаларга доктаавышаан, депутатка кандидатка чагыгларын бергеннер. Олар соңгулдалар хүнүнде чаңгыс кижи дег бадылаарын өөрүнүң мурнундан бүзүреткеннер.

Депутатка кандидат Ч.-Д. Б. Ондар чүве чугаалаан. Соңгукчуларның аңаа көргүзүп турар бедик бүзүрели дээш ол чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин илергейлээн, бодунуң шыдаары бүгү-ле чүүлдерни кылырын аазаан.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң иштики база даштыкы политиказын республиканың ажылчы чоннары изии-биле деткип турар деп, ол чугаалаан. Оларның изиг деткиишкинин Советтерге соңгулдаларга белеткел үезинде база илдең көстүп турар. Күш-ажылчы коллектив бүрүзүнде соңгулдаларны төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш калбарган.

Республиканың болгаш Кызыл хоорайның эрткен соңгулдалардан бо хүннерге чедир чедип алган чедиишкиннеринге оратор доктааган. Планныг онаалдалар, социалистиг хүлээлгелер күүселдезинден аңгыда, ажылчы чоннарның амыдыралының деңнели улам бедээн. 25 муң ажыг кижи чуртталга байдалын экижиткен, нити билиг школаларының, кадык камгалалдың четкизи калбарган, амгы үеде Тываның ажылчы чоннары 470 ажыг хевирниң ачы дузазын ап турар.

Совет Тываның 40 чылын демдеглээнивис 1984 чылда республика багай эвес көргүзүглерни чедип алган деп, ол уламчылаан. Бистиң күш-ажылывысты партия болгаш чазак бедии-биле үнелеп, республиканы, Мөңгүн-Тайга районну, «Тиилелге» совхозту СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчирип Кызыл туктары-биле шаңнаан. Ол шаңнал республиканың ишчилериниң мурнунга он бирги беш чылдың доозукчу чылында чаа-чаа хүлээлгелерни онаап турар.

Ч.-Д. Б. Ондар Кызыл хоорайның ажылчы чоннарының чедиишкиннеринге, оларның сорулгаларынга доктааган. Чамдык чедиишкиннер бар-даа болза, четпестер база эвээш эвес деп ол чугаалаан. Көскү түңнел чедип алыр, бүдүрүлгениң өзүлдезин хандырар дээш күжениишкинни чедир мөөңнелвейн турарындан хожудаашкыннар болуп турар. Ол ышкаш чоннуң амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң ажылынга хомудалдар эвээш эвес кирип турар, кудумчуларда болгаш өске-даа хөй-нити черлеринде санитарлыг байдалды экижидер талазы-биле ажыл кошкак.

Чедип алдынган чүүлдерге оожургавайн, бар четпестерни дарый чайладыр дээш каш дакпыр күжениишкинниг ажылдаар — ам чугула сорулга ол-дур — деп, депутатка кандидат айыткан.

* * *

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга Чадаана № 941 соңгулда округундан кандидат, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы В. Е. Серяков-биле соңгукчуларның ужуражыышкыны Мугур-Аксы суурга болган. Районнуң совхозтарының, албан черлериниң болгаш бүдүрүлгелериниң төлээлекчилери Культура бажыңынга чыглып келгенде хуралды СЭКП Мөңгүн-Тайга райкомунуң бирги секретары О. Н.-С. Шагдыр-оол ажыткан.

Эш К. У. Черненкону баштадыр СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң составын хуралдың хүндүлүг президиумунга соңгаан.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи, ССРЭ-ниң 60 чылы аттыг совхозтуң партком секретары К. Д. Чындын-оол Владимир Ефимович Серяковтуң амыдыралчы оруун чыылганнарга таныштырган болгаш чоннуң төлептиг оолдары база кыстары дээш бадылаашкынын чаңгыс кижи дег бээриче соңгукчуларны кыйгырган.

Мөңгүн-Тайга районнуң ажылчы чоннары эрткен чылдагы чедиишкиннери дээш СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчирип Кызыл тугу-биле шаңнатканынга сорук кирип, күш-ажылын партияның болгаш чазактың бедии-биле үнелээнинге харыы кылдыр каш дакпыр күжениишкинниг ажылдаарын хүлээнип турар деп, аңаа санал бергеннер — Мөңгүн-Тайга райпозунда экономист М. Д. Ламажык, ССРЭ-ниң 60 чылы аттыг совхозтуң № 3 бригадазының хойжузу К. С. Борарган, Мугур-Аксы ортумак школаның директору М. О. Саая, «Мөген-Бүрен» совхозтуң директору Ш. И. Намы, септелге-тудуг участогунда шеверлекчилер бригадазының бригадири Н. И. Делгер-оол олар чугаалааннар. Олар соңгулдалар хүнүнде участоктарга барып, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкынын бээрин депутатка кандидатка бүзүретпишаан, чагыгларын бергеннер. Олар Мугур-Аксы биле Саглы аразында оруктуу септээринге, Культура бажыңын спорт залдыг кылдыр алгыдарынга дузалажырын дилээннер.

Депутатка кандидат В. Е. Серяков сөс алган. РСФСР-ниң Дээди Совединче төлээ кылдыр депшидип турар соңгукчуларга өөрүп четтиргенин ол илергейлээн болгаш бедик шаңнал дээш мөңгүн-тайгажыларга изиг байыр чедирген. Ол шаңнал районнуң ишчилериниң мурнунга улуг хүлээлгени онаап турар дээрзин ол чугаалаан. Бирги ээлчегде мал кыштагладыышкынынче онза кичээнгейни салыр херек. Малдың баш санын менди тургузар, продуктулуун бедидер, алдынган чаш төлдү бүрүн камгалап алыр дээш көдээ ишчи бүрүзү күжениишкинин мөөңнээр ужурлуг.

Он бирги беш чылдың доозукчу чылында республиканың ажыл-ишчилериниң сорулгаларынга оратор доктааган. Тываның ажылчы чоннары, бүгү совет улус-биле бир дөмей, СЭКП-ниң XXVII съездизин төлептиг уткуур дээш каш дакпыр күжениишкинниг ажылдап турар. Районнуң ажыл-ишчилери база бедиткен социалистиг хүлээлгелерни ап турары өөрүнчүг. Ам сорулга — сөглээн сөске ээ болур дээш ажылдаары болур. Районнуң күш-ажылчы коллективтери участок бүрүзүнге шиитпирлиг туржур дээрзинге В. Е. Серяков бүзүрелин илергейлээн.

ШАҢНАТКАННАРГА ИЗИГ БАЙЫР

ЧАРЫШТЫҢ ТИИЛЕКЧИЛЕРИ

РСФСР-ниң автономнуг республикаларының, крайларының, областарының, автономнуг областарының, хоорайларының, автономнуг округтарының, хоорай болгаш көдээ районнарының каттыжыышкыннар, бүдүрүлгелер, организациялар болгаш албан черлериниң коллективтериниң, колхозтарының болгаш совхозтарының 1984 чылда РСФСР-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күрүне планын чедиишкинниг күүседир дээш социалистиг чарыжының түңнелдерин РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш ВЦСПС үндүрген, тиилекчилерни илереткен болгаш оларны РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчирип Кызыл туктары-биле болгаш акша шаңналдары-биле шаңнаарын айыткан.

Чарыштың тиилекчилери

Хоорайлар болгаш хоорай районнары:

ТЫВА АССР-ДЕН

АК-ДОВУРАК хоорай;

каттыжыышкыннар, оларның бүдүрүлге черлериниң, бүдүрүлгелерниң, тудугларның, эртем-шинчилел болгаш өске-даа организацияларның, албан черлериниң коллективтеринден:

Көдээ ажыл-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-эвилел академиязының Сибирь салбырының талазы-биле:

Тываның күрүнениң көдээ ажыл-агый дуржулга станциязының «СОСНОВСКОЕ» дуржулга-бүдүрүлге ажыл-агыйы; Тыва АССР-ниң Таңды районну;

колхозтар, совхозтар, бүдүрүлге каттыжыышкыннарының, ажыл-агыйлар аразының бүдүрүлгелериниң, организацияларының, эртем-шинчилел болгаш өске-даа албан черлериниң коллективтеринден:

ТЫВА АССР-ДЕН

«КӨК-ТЕЙ» совхоз, Кызыл район;

«ТОРГАЛЫГ» совхоз, Өвүр район;

* * *

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш ВЦСПС суур болгаш көдээ Советтерниң 1984 чылдың даалгаларын чедир болгаш ажыр күүседир дээш Бүгү-россия социалистиг чарыжының түңнелдерин үндүрген болгаш чогуур доктаалында чарыштың тиилекчилерин РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчирип Кызыл туктары-биле, акша шаңналдары-биле шаңнаарын айыткан.

Чарыштың тиилекчилери
ТЫВА АССР-ДЕН

Улуг-Хем районнуң ТОРГАЛЫГ көдээ Соведи.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң доктаалдарынга мурнакчыларның арга-дуржулгазын нептередирин, ортумак болгаш хожудаңгай ажылдыг бүдүрүлгелер, ажыл-агыйлар, организацияларның ажылынче кичээнгейни угландырып, беш чылдың болгаш доозукчу чылдың планныг даалгаларын күүседири дээш улам шудургу ажылдаарын дагзып турар.

Беш чылдың кижилери

Кызыл районда «Көк-Тей» совхозтуң сүт-бараан фермазының ажыл-ишчилери он бирги беш чылды чедиишкинниг доозарының чарыжын хүн бүрүде калбартып турар. Олар эрткен чылгы күш-ажылчы көргүзүглериниден-даа бедик түңнелдерни чедип алыр сорулга салганнар. Оларның шалыпчы ажылдаарынга күш-ажылдың быжыг сагылга-чуруму дузалап турар.

— Фермага корум-чурумну быжыглааныывыстың түңнелинде харын саалдага бедик көргүзүглерни чедип ап турар апарган бис —деп, ферманың мурнакчы саанчызы Сара Арандол чугаалап турар.

Ферманың ажылынче эр улусту база хандыкшыдып турар. Ооң түңнелинде ында эр саанчыларның саны беш кижи четкен. Чижээ, аныяк саанчы Вячеслав Серен-оол саар инектен-не ийи тоннадан хөй сүттү эрткен чылын сагган. Эң хоочун саанчы Борис Саттың көргүзүү оон-даа бедик. Мал-маган чемгерер ажылчыннар кылдыр аныяк оолдарны ажылга немей киирип алганы база демдеглеңчиг. Оларның аразында аныяк тракторист Юрий Ооржак мал чемнерин шалып дажыглап турар. Бир демниг, быжыг сагылга-чурумнуг бо ферма коллективи беш чылдың доозукчу чылында 2350 кг сүттү бир инекке онааштыр саап алырын хүлээнген.

ЧУРУКТА: Кызыл районда «Көк-Тей» совхозтуң сүт-бараан фермазының мурнакчы трактористи Юрий Ооржактың фермага силос чедирип келген үези.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

УРАН КЫС УДАЗЫНГА ОРААШПАС

— Дааранылга цегинде алдан хире кижи ажылдап турар. Ажыл-ишке мергежээн, хоочуннарывыстан аңгыда, аажы-чаңы төлептиг, ажыл-ишке кызымак аныяктарывыс база хөй. Оларның бирээзинге Зоя Сарыглар хамааржыр. Чадааның Төп № 55 соңгулда округундан Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр ону адааны таварылга эвес— деп, амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелиниң инженери Александра Комбуйлановна Сарыглар чугаалааш, ооң күш-ажылчы көргүзүглери-биле бисти таныштырды.

Дааранылга цеги. Аңаа ажыл шагы дооступ турда чеде бергеш, Зоя Ак-кысовнаны айтырарымга, аныяк уруг уткуштур кылаштап келди. Амыр-менди солчуп, таныштывыс.

Сүт-Хөл ортумак школазының сески клазын доосқаш, Кызыл хоорайга өөредилге-бүдүрүлге комбинадынга өөренгеш, дааранычы мергежил чедип алганын ол эгезинде чугаалады.

1981 чылда ону бээр дааранычыладып чоруткан. Чечек Монгуштуң удурткан № 2 бригаданың дааранычылары Зояны боттарының бригадазының кежигүнүнге күзелдии-биле хүлээп алганнар. Бүдүрүлге комбинадынга колдуунда-ла даштыкы кылын хеп даараарынга өөренип турган кижиге платье даараары баштайгы дээрезде ындыг-ла амыр эвес болган. Коллектив база чаа, чаңчыгып, өөренип алыры база бар болгай. Ол бригадада кончуг демниг кижилер ажылдап турар болганнар. Чаа ажылдап келген дааранычыга бригадир Чечек Монгуш, бызаныкчылар Александра Сат, Урана Ооржак олар хүн бүрү дуза көргүзүп, уругнуң алыс шеверин, кызымаан эскерип эгелээннер. Арга-дуржулгалыг эш-өөрүнүң арга-сүмези-биле дааранырының нарын арга-хевирлерин ол чоорту шиңгээдип ап эгелээн.

Дааранылга цегинде платьениң депшилгелиг арга— шуушутурулга аргазы-биле даарап турар. Платьениң чениң даарап, ону олуртур хүлээлге Зояга онаажыр. Чең даараары платьениң өске кезектеринге бодаарга, элээн нарын. Ынчалзажок З. А. Сарыгларның холу деггени чең бүдүнгүр, ооң шынарынга хамаарыштыр чемелээшкин чок. Өске улустуң дузазы чокка, саат чок даарап турар апарганы ол-дур. Ооң ады ам бүдүрүлгениң мурнакчыларының аразында.

Дааранычы кижиниң ажылында кол-ла чүве—чагыгның шынары. Зоя Ак-кысовна ону кончуг эки билир. Ынчангаш чагыг бүрүзүнүң кончуг эки шынарлыг күүсеттингенин турарынче улуг кичээнгейни угландырып турар. Бригаданың бүдүрген продукциязынга чагыкчыларның багай эвес үнелелди берип турарынга З. А. Сарыгларның үлүү биче эвес.

Дааранылга цегинде ийи бригаданы бригада керээзи-биле ажылдаар аргаже шилчиткен. Ооң бирээзинде Зоя Сарыглар ажылдап турар. Цехтиң дөрт бригадазы аразында социалистиг чарыштыг. Платье даараар № 2 бригада ол күш-ажылчы маргылдаага чаңгыс эвес удаа тиилекчи болуп келген. Аңаа бригаданың кыстарының киирип турар үлүү тус-тузу биче эвес. Зоя Сат, Чечек Монгуш, Мария Монгуш болгаш оон-даа өскелерниң ажылы мактадыг. Планныг онаалдаларын олар доктаамал күүседип турарлар. Зоя Сарыглар база эрткен чылын эки ажылдаан, хууда планын ажыр боттандырган. Кады ажылдап турар эштери Зояга хамаарыштыр чугаалап тура, мынча дижир: «Кызымак-ла кижи, эгелээн ажылын дооспаанда, ажылдан чорувас, сагыжы оожургавас кижи».

Дааранылга цегинде аныктар хөй. Чүгле комсомолчулар 23 кижи. Зоя Сарыглар —бүдүрүлгеде комсомол секретарының оралакчызы. Ол хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип турар. Бүдүрүлгениң аныяктары кончуг-ла идепкейлиглер.

Зояның авазы—ажылчын. Чээрби дөрт харлыг уруунга чоннуң ол хире улуг бүзүрелди көргүскенинге ава чоргааралаңыр. «Кызының ажылдап турары эки. Депутатка кандидат кылдыр депшиттирген» деп чугаа ие кижини канчап өөртпес боор. Зояга бүзүреп болур. Ол ам шынап-ла авазының идегелдиг дузалакчызы болган. Школачы үш дуңмазынга төлептиг аажы-чаңы-биле үлегерлиг, оларны күш-ажылга ынак болурунга кижизидип турар. Ажыл-ишке, өг-бүлезинге төлептиг аныяк дааранычыны кандидат кылдыр адааны таварылга эвес.

Х. МОНГУШ.

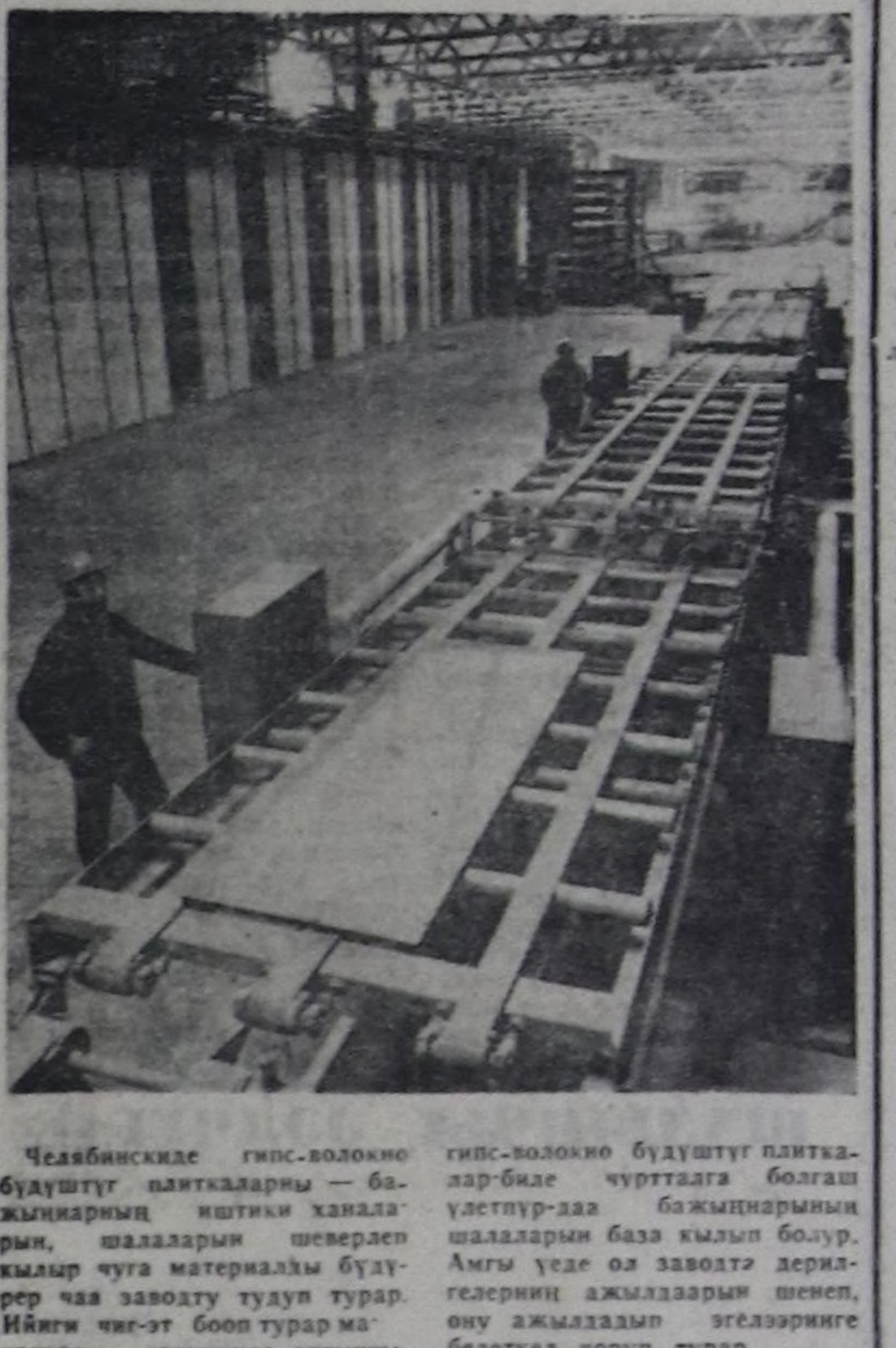

Челябинскиде гипс-волокно бүдүштүг плиткаларны — бажыңнарның иштики ханаларын, шалаларын шеверлеп кылыр чуга материалды бүдүрер чаа заводту тудуп турар. Ийиги чиг-эт боор турар материал — саазыннар артынчылары плиткаларны кылыр чүүл болур. Ол отка-көске-даа өртенип, үрелбес материалды артынчы чок технология-биле кылып үндүрер. Ооң бүдүрүп үндүрер янзы-бүрү хевирлиг кылыгларының ады бүдүн-чартык муң чеде бээр. Ындыг гипс-волокно бүдүштүг плиткалар-биле чуртталга болгаш үлетпүр-даа бажыңнарының шалаларын база кылып болур. Амгы үеде ол заводта дерилгелерниң ажылдаарын шенеп, ону ажылдадып эгелээринге белеткел чорup турар.

ЧУРУКТА: плиткаларны болбаазырадып кылырын үргүлчүлээр черже чорудар рольганг-херексел.

Б. КЛИПИНИЦЕРНИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ХОЖУДААШКЫНДАН УШТУНАР БЕ?

Металлургтар коллап чурттаан Хову-Аксы ажылчын суурда даштындан көөрге бараны чаагай ийи каът бажың бар. Ында Кызылдың дааранылга фабриказының филиалы бар.

Бо филиалды 1977 чылда тудуп, ажыглалга киргенинин бир кол сорулгазы—«Тыва кобальт» комбинатка ажылдап келген ажылчыннарның (ынчан аңаа колдуунда эр улус ажылдап турган) өг-бүлелериниң херээжен кежигүннерин ажыл-биле хандырары турган. Төлевилел ёзугаар ийи ээлчег-биле ажылдаар болза, 500 чыгам кижини ажыл-биле хандырары, янзы-бүрү ассортиментиниң хевин даараары көрдүнген турган.

Амгы үеде байдал кандыгыл? Филиалда чүгле эр улустуң ажылдап кедер тускай хөвеңниг хөректээштерин даараар чаңгыс цех бар. Эгезинде маңаа херээжен улуска платье чижектиг хеп аймаан база даарап турган. Ам ол чок. Суурнуң херээженнерин ажыл-биле хандырар сорулга шуут күүсеттинмээн. Харын-даа дааранылга цегинге (филиалды ынчаар адап алырга дорт болгаш шын боор) ажылдаар кижилер тывылбайн турар. Херээженнер өске бүдүрүлгелерге, организацияларга, комбинаттың бодунга ажылдаар, дааранылга цегин оор, маңаа ызырынмас апарган. Чүге ындыг болуп турарын ам көре бээр бис.

Цехтиң ажылы-биле таныжар дээш чеде бердим. Мында даңзы ёзугаар 50 ажылчын ажылдап турар. Бо хүннерде херек кырында 38 ажылчын бар. Артканнары үзүн хуусаалыг шөлээде. Коллективти улуг мастерниң хүлээлгезин күүседип турар К. Биче-оол удурткан.

Цех чүгле чаңгыс хевирниң хевин чыл-чылы-биле даарап турар болганда, дааранычылар аңаа чаңчыгып, бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаар болгу дег. Ынчалза-даа күш-ажылчы көргүзүглер чавыс боор артып турар. Эрткен чылдың бараанныг продукция бүдүрер планын цех чүгле 85 хуу кылдыр күүсеткен, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планы 77,6 хуу болган. А 1983 чылдың бараанныг продукция бүдүрериниң планы чүгле 49 хуу кылдыр күүсеттингенин дээрге чөгенчиг-дир.

Бо хире хожудаашкынның чылдагааннары чүдел? Цехтиң бодунда белеткел-быжыглга операцияларын кылбайн турар. Даараары-биле белеткеп каан быжыглыг пөстер, материалдар Кызылдың дааранылга фабриказының бодундан келир. Белен хөректээштерни база-ла фабрикаже чорудар. Эрткен чылын быжыг пөстерни үезинде чорутпайн, бир неделя чедир сүг саададып турган таварылгалар тургулаан. А дааранычыларны материал-биле хандырбас болза, ажылдың эки түңнели кайын келирил?

Эрткен чылын цехтиң одалга системазының септелгезин орайтап эгелээниниң түңнелинде сооктуң үржүүндан ноябрь айның эгезинде цех 4 хонук ажылдаваан. Ол база план күүселдезинге дужамык болган.

Бичии уруглар хөректээштерин даараар быжыглыг пөстерни чыл төнчүзүнде фабрикадан чоруткан. Ажылдың технологиязын сагывайн даарааның түңнелинде, ол хөректээштер мөөңү-биле бракталтынган. Бракты эде даараза-даа, чыл планының күүселдезинге ол ажылды кирип четтикпээн. Бо дээрге цехтиң дааранычыларының буруузу. Ынчалза-даа Кызылдың дааранылга фабриказының администрациязының болгаш технологтар албанының мурнундан ажылчыннарның мергежилин бедидер, технологияны шуудадыр талазы-биле боттуг дуза көргүстүнмейн келген деп түңнелди база үндүрер апаар.

Цехтиң ажылын удуртур улуг мастерлерниң үр ажылдавайн чыткаш солчуру база ажылга шаптыктыг болуп келген. Олар чамдыкта чөптүг чылдагааннар-биле солчуп турган-даа бол, чүгле 1984 чылда 5 кижиниң улуг мастер хүлээлгезин күүседип турганы коллективти башкарарынга, организастаарынга эки салдарын чедирбези билдингир.

Цехтиң четпес ажылының база бир кол чылдагааны мергежилдиг ажылчын кадрларның чедишпейн келгени, ажылчыннарның ажылга үр ызырынмайн турганы болур. Бир талазында колдуунда аныяк кыстар, херээженнерден тургустунган коллективтиң үргүлчү түрүм ажылдаары берге болуру чөп. Өг-бүлезиниң-даа айы-биле өскээр чоруй баар, үзүн хуусаалыг шөлээже-даа үне бээр.

Өске талазында ажылчыннарның амыдырал байдалын экижидер талазы-биле фабриканың администрациязының багай ажылдап турарын демдеглээр апаар. Цехтиң нити чуртталга бажыңын 1978 чылда ажыглалга киирген. Ол үеден бээр капитал септелгезин чорутпаан, үүрмек септелгени чурттакчылар боттарының күжү-биле кылып ап турар. Кызылдың дааранылга фабриказының администрациязы нити чуртталга бажыңының септелгезин кылырынга херек материалдарны бербейн келген. Фабриканың администрациязы «Тыва кобальт» комбинаттың удуртулгазы-биле дугуржулга кылган. Ынчалза-даа комбинаттың септелге-тудуг участогу материалдар чок деп чылдагаан-биле септелге кылырындан ойталап турар. Нити чуртталга бажыңының иштинче кирип көөрүвүске, эжик, соңгалар хажый берген, курдаг штукатурка кылган ханалар, дээвиирлер дарый септелге кылырын негеп турар. Панельдер шагдаа бээр будуттунмаан дээш, өске-даа четпес чүүлдер бар болду.

— Септелгени кылыр кылдыр «Тыва кобальт» комбинат-биле дугурушкан бис. Ынчалза-даа материалдар тывылбас-тыр. Кызылда нити чуртталга бажыңнарын безин септеп чадап тур бис—деп, дааранылга фабриказының директору Т. Пургина агартынар болду.

Чүгле план күүселдезинче эвес, ажылчыннарның амыдырал байдалынче база кичээнгей салыры чугула дээрзин уттпас болза эки. Фабриканың бухгалтериязынче иелерниң бичии уруг азыралы дээш айда 50 рубль алыр документилерин белеткеп киирери-биле чорудуптарга, озалдадып киирер чоруктар тургулаан. Чижеглээрге, Т. Шожукпан сентябрь айда-ла дузаламчы акшазын алыр тургаш, амдыгаа чедир албаан.

Мындыг чоруктар турда, ажылчыннарны ажылга быжыглаары берге болбайн канчаар.

Коллективти билдилиг удуртуп, эки ажылдаарынче мобилизастаар болза, күш-ажылчы чедиишкиннерни чедип ап болурунуң бүгү аргалары бар. Мурнакчы ажылчыннарның дуржулгазын калбаа-биле нептередири чугула. А дуржулгалыг ажылчыннар, шалыпчылар мында бар. Хову-Аксы суурнуң Хүндүлел самбыразында аныяк коммунист Галина Хомушкуевна Каскаракованың чуруун аскан. Ол улус депутаттарының Хову-Аксы суур Совединиң депутады, профэвилел комитединиң болгаш бригада чөвүлелиниң кежигүнү Г. Каскаракова шупту операцияларны шиңгээдип алган, аныяктарның дагдыныкчызы. Ооң дааранычының мергежилинге өөреткен улузу хөй, а Г. Чебодаева башкызының чагыг-сөзүн эдерип тургаш, цехтиң мурнакчыларының бирээзи апарган.

Хоочун ажылчын Анчимаа Хуна 7 чыл контролерлап келген. Шынары багай продукцияны кылган улузунга дедир дужаап, бракты канчаар эдерин херек кырында көргүзүп турар. Ол ышкаш В. Хактыг-оол, О. Соян, Р. Монгуш оларның ажылы эки. Бо чылын Хову-Аксы суур Совединиң депутадынга кандидат кылдыр К. Биче-оол, З. Байа олар депшиттирген.

Эрткен чылдың чазынында коллектив бригада керээзи ёзугаар ажылче шилчээн. Ажыл төлевирин бригаданың нити түңнел көргүзүүн ёзугаар бээр. Шаңнал акшазын күш-ажылга киржилгениң коэффициентизин барымдаалап үлээр. Бригада керээзинче шилчээни күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарынга, бүдүрүкчүлүүн бедидеринге, ажылчыннарның немелде операциялар шиңгээдип алырынга, хөй-нити ажылдарынга идепкейлиг киржиринге улуг идигни берип турар. Бо бүгүнү хынамчалыг өөренип көрүп тургаш, бригада чөвүлели шаңнал акшазын үлеп турар болгай.

Бо чылдың баштайгы айында быжыг пөстер-биле хандырылга үзүктел чок, ажылды организастааны-даа эки болган. Ооң түңнелинде цех ай планын 103,8 хуу күүсеткен. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планы 114,3 хуу кылдыр күүсеттинген. Коллектив фабриканың цехтер аразында социалистиг чарышка январьның түңнели-биле тиилекчи болган. Бо чедиишкиннерге даянгаштың улаштыр темпини кошкатпайн ажылдаар болза, цех хожудаашкындан уштунуп болур. Маңаа төп бүдүрүлге болур Кызылдың дааранылга фабриказының бүгү талалыг боттуг дузазы негеттинип турар.

Бир эскерген чүүлүм, ийи каът бүдүрүлге девискээриниң чүгле адаккы каъдын ажылчыннар ээлээн, үстүкү каът ээн турар болду. Бо хире улуг бүдүрүлге шөлүн чүге ажыглавайн турарыл? деп айтырыг доораан көдүрлүп кээр.

— Ажылчын күш чедишпези-биле аңаа бүдүрүлге организастаар аргавыс чок. Ажыглаттынмайн турар бүдүрүлге шөлүн өске организацияларга арендага бээр кылдыр шиитпирлээн бис — деп, фабриканың директору Т. Пургина харыылаан.

Бо талазы-биле дүрген хемчег алыры чугула. Өске бүдүрүлгелерде ажылдаар бүдүрүлге шөлү чедишпейн турда, мында бүдүн улуг каът ээнзирей берген турары ажыл-агыйжы эвес чорук-тур.

Н. КУУЛАР.

«ШЫННЫҢ» АЖЫК ЧАГАА ХҮНҮ

Бай-Тайга районнуң төвү — Тээлиге болган

Тээли суур. Февраль 16-да, субботада ында районнуң Культура бажыңының улуг залының олуттарын чон долдур ээлепкен. Ол болза СЭКП Бай-Тайга райкомунуң, улус депутаттарының район Совединиң күүскомунуң «Шын» солун редакциязы-биле кады эрттиргени Ажык чагаа хүнүнге чоннуң чыглып келгени ол. Ажык чагаа хүнүн эрттирериниң мурнунда районнуң албан, организация, бүдүрүлге, хөй-нити черлеринге айтырыглар, чагаалар хааржактарын аскан, чар-дыңнадыгларны кылган турган. Оон ажылынга районнуң бүдүрүлге, албан, организация черлериниң удуртукчуларындан аңгыда республиканың чамдык министерстволарының, ведомстволарының төлээлекчилери база киришкен. Чоннуң хандырылга, ачы-дуза болгаш өске-даа адырлар аайы-биле айтырыгларга хамаарыштыр сайгарылганы аңаа кылган.

Ажык чагаа хүнүн «Шын» солуннуң редакторуВ. С. Шаравин ажыткаш, СЭКП Төп Комитеди чоннуң чагааларыбиле ажылды онза чугулалап турарын демдеглеп, «Шын» солунга чылда элээн каш муң чагаалар кээп турарын, оон дыка хөйү солунга парлаттынып, а шүгүмчүлелдиг чагаалар талазы-биле ажылды тодаргай болдуруп, дарый хемчеглерни ап турарын дыңнаткан.

Бай-Тайга районда эрткен 1984 чылда редакцияга 300 ажыг чагаа келген. Ооң 38-и шүгүмчүлелдиг болган. Ол чагааларда шүгүмчүлелдерге болгаш өске-даа айтырыгларга хамаарыштыр харыыны, шиитпирни тывар сорулга-биле Ажык чагаа хүнүн организастап турарын ол айыткан. СЭКП Бай-Тайга райкомунуң бирги секретары А. С. Дембирел Ажык чагаа хүнүнүң ажылын удуртуп эрттирген.

◆

ПАССАЖИРЛЕР ХАНДЫРЫЛГАЗЫ, ӨСКЕ-ДАА АЙТЫРЫГЛАР

Пассажир аргыштырылгазының талазы-биле айтырыгларга **«Тыва автотранс» каттыжыышкынның начальнигиниң оралакчызы Д. Д. Бегзи, автовокзалдар болгаш автостанциялар каттыжыышкынының начальниги Н. В. Аникеева** олар харыылаан.

— Бистиң Бай-Тайгага чедип турар Кызыл—Тээли маршруттуг дөрт рейсте чүге бичии автобус чоруп турарыл? «Икарус» чижектиг таарымчалыг, чымчак олуттуг автобустар чоруп болур бе?

— Кызыл— Тээли маршруттуг рейске «Икарус», «ЛиАЗ» маркалыг автобустарның чоруурунга Ак-Довурак — Тээли аразының оруу ам-даа таарышпас. Оон аңгыда Тээлиде ындыг автобусту тургузар улуг гараж чок. Районнуң удуртур органнары-биле гараж тыварының талазы-биле дугуржулга бар. Оруктуң байдалын көрүп тургаш, улуг автобустарны чорудуп болурунуң аргазын дилээр бис.

— Кызыл—Тээли аразынга автобустуң чоруур үезин кыдырар аргазы бар бе? Тээли—Кызыл-Даг база Кара-Хөл чедер рейстер болур бе?

— Автобустуң орукка чоруур үезин кайы хире дүргенниг, кара, кажан доктаарын таарыштыр санап каан болур. Ында озал-ондак чок болуруң, пассажирлерге эптиин барымдаалаан. Ынчангаш ону өскертири берге.

Кызыл-Даг чедер оруктуң байдалын автобус чоруурунга таарымчалыг кылдыр септеп кылыр болза, чоннуң негелдезин хандырар апаар бис. А Кара-Хөлге чедер автобус маршрудунуң ажылдары чоокку үеде болдунмас. Тээли — Кара-Хөл аразынга автобус айтырыын ам дээрезинде чүгле совхозтуң күжү-биле шиитпирлеп болур.

Кызылдың автовокзалының, Ак-Довурактың, Тээлиниң автостанцияларының ажылынга, пассажир хандырылгазының культуразынга хамаарыштыр шүгүмчүлелдиг хөй чагааларны, айтырыгларны ажык чагаа хүнүнге сайгарган. Ак-Довурактың, Тээлиниң автостанцияларының кассирлери билет садарда көрдүнмээн артык төлевирлерни пассажирлерден ап турарын тодаргай фактыларны айтып тура шүгүмчүлээн. Ол ышкаш автостанцияларның ажылдакчылары чонга ээлдек эвес, хүндүткел чок аажы-чаңныг таварылгалар тургулаан. Студентилерге октябрь 1-ден май 15-ке чедир кышкы үеде чиигелделиг билет садарын хоойлу ёзугаар көрген, а кассирлер ону боттандырбайн турар.

— Кызыл —Тээли рейзинге февраль 11-де билеттерни чедир сатпаан, олуттар хос баткан, а Тээли чедер чамдык пассажирлер Ак-Довурак чедер автобуска билет садып алыр ужурга таваржып, оон Ак-Довурак — Тээли автобузу-биле чанган. Мындыг таварылгалар канчап болу бээрил?

Бо айтырыгларга харыыны автовокзалдар болгаш автостанциялар каттыжыышкынының начальниги Н. В. Аникеева бергеш, хажыдыышкыннарның болдурбазынга пассажирлерниң үлүүн айтып, ындыг таварылгалар дугайын тодаргай медээлеп турарын дилээн. Оон аңгыда ол бронь дээш төлевирни, чагыгны канчаандыр, кажан кылырын тайылбырлаан. Студентилерге чиигелделиг билеттерни октябрь 1-ден май 15-ке чедир чүгле дыштаныылга үезинде база ону өөренип турар черинден бадыткаар бижик барда бээриин дүрүмде айытканын ол чугаалаан.

Пассажир хандырылгазының культуразын экижидер, хажыдыышкыннарны моон соңгаар болдурбас талазы-биле хемчеглерни ап чорударын, билдинген фактылар ёзугаар буруулуг кижилерге хемчег онаарын Н. В. Аникеева аазаан.

Райкүүскомнуң иштики херектер килдизиниң начальниги Э. М. Ижи автостанцияларга чогуур корум-чурумну тургузарынга милиция ажылдакчыларының үлүүн күштелдирерин айтып, ниитиниң корум-чурумун быжыглаар талазы-биле айтырыгларга, чагааларга харыылаан. Милиция ажылдакчыларының адынга шүгүмчүлелдерни ол бүрүнү-биле хүлээп ап, чогуур түңнелдерни үндүрүп, ындыг чүүлдерни болдурбазының хемчеглерин боттандырарын хүлээнген.

Районда септелге-тудуг участогунуң чаа тудугларны, септелгени багай шынарлыг, четче эвес кылып турарынга хамаарыштыр шүгүмчүлелдер кирген. Чижээ, чаа бажыңнарга электри санакчылары, шоочалар, сеңчилер салбас, септелге кылгаш богун аштавас, туткан печкаларының шынары багай.

Ол айтырыгларга **участоктуң начальниги В. Д. Байдос** харыылавышаан, шүгүмчүлелдерни бүрүн хүлээп ап, тудугларның, септелгениң шынарын экижидер дээш бүгү болдунар хемчеглерни алырын хүлээнген болгаш септелге-тудуг участогунуң материалдыг баазазын быжыглаарынга, материалдар-биле хандырылгазын экижидеринге районнуң удуртур органнарының, «Тыва септелге-тудуг» трестиң удуртулгазының талазындан дуза чедирерин дилээн.

«Бай-Тал» совхоз эрткен ажыл-агый чылын мал ажылының талазы-биле куду көргүзүглерлиг доозуп, бо чылдың часкы тарылгазынга үрезин курлавырларын четпес чорудуп турар дугайында чагаа, шүгүмчүлелдерге **совхоз директору М. С. Ооржак** харыы берген. Ажыл-агый чылының түңнелдеринге хамаарыштыр шынгыы сайгарылганы дирекцияга болгаш районнуң удуртур органнарынга кылган, совхозтуң удуртукчуларынга болгаш специалистеринге шынгыы хемчеглерни онааганын, малчыннарның харысалгазын күштелдирер талазы-биле ажылды чорудуп турарын ол айыткаш, чамдык чуртталга, амыдырал айтырыгларынга доктааган.

Совхозтуң, көдээ Советтиң девискээриниң чурттакчы чону Бай-Тал суурнуң магазиннеринге арага аймаа сатпас дугайында шиитпирни нийти хуралга хүлээп алган турган. Ол шиитпирге чөрүшкек бодалдар тыптып келгени-биле чоннуң санал-оналын алыры-биле хуралга айтырыгны база катап тургускан. Арага аймаан сатпас дугайында шиитпир күштүг бооп артканын ол дыңнаткан. Суурда чунар-бажыңның доктаамал ажылдаары-биле дарый хемчеглерни алырын совхоз директору аазаан.

Райкүүском даргазының оралакчызы, көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги Ө. Ч. Кара-Донгак чамдык айтырыгларга харыылаан. Районда сельхозтехника салбырының ажылын экижидер, ында сагылга-чурумну күштелдирер, машина-техниканың ажылын чурумчудар дээш чамдык ажылдар боттанып эгелээнин ол айыткан. Чурттакчы чоннуң дузалал ажыл-агыйларында мал-маганның уксаазын экижидер талазы-биле ажылды көдээ Советтер күүскомнарының идепкейи-биле кылып болурунуң аргалары барын ол демдеглээн.

Ажык чагаа хүнүнге өске-даа айтырыгларны сайгарган болгаш дарый шиитпирлеттинери берге айтырыгларны тускай өөренип көөрү-биле чогуур органнарга шилчиткен.

АМЫДЫРАЛ ХАНДЫРЫЛГА, ХАРЫЛЗАА

Чоннуң амыдырал хандырылга министерствозунуң харысалгалыг ажылдакчылары: Н. Ф. Ситников, П. И. Голышев, В. А. Кагриманьян, Г. В. Ванхобин, районда амыдырал хандырылга комбинадының директору Б. Д. Хеймер-оол ажык чагаа хүнүнге келген бөлүк айтырыгларга харыыларны берген.

— Бир хардан алды хар чедир назылыг уругларга амыдырал хандырылга комбинадының даараныылга цегиниң иштики хеп даштындан кедер чуврулерни даараап, чүге сатпазыл? Ындыг чуврулерни райпо садыгларында садып турары база доктаамал эвес.

— Бичии уруглар хевин даарап турар бир бригада бар. Чагыгны хүлээп ап турар. Чагываанда, ону даараазы билдингир.

— Национал хеп аймаан даарап турар бе?

— Бир эвес чагыгны киирер болза, ону хүлээп алыр. Национал хеп аймаан бүдүрүп кылыры белен эвес. Ол ажылга дуржулгалыг болгаш шевер кадрлар бир дугаар ээлчегде негеттинип турар. Оларны белеткээри — министерствонуң кичээнгейинде. Өөредилге-бүдүрүлге комбинадында 90 кижи өөренип турар, оларның иштинден алды кижи — Бай-Тайгадан районнуң амыдырал хандырылга комбинадының шугуму-биле келген. РСФСР-ниң, Украинаның, өске-даа республикаларның хоорайларынче мергежил бедидери-биле даараныкчыларны база чорудуп турар.

Эрткен чылын национал хеп быжып база даараарының конкурстарын республиканың зоналарының аайы-биле эрттирген. Эң эки кылдыр даараан идик-хептиң демдеглээн, делгеп база турган. Чараш база аянныг хеп даараар дээш комбинаттың ажыл-ишчилери хоочуннарның дуржулгазын өөренип турар.

— Ховар эттерни база хептерни канчаар хуваап турарыл?

— Ол чижектиг мебельдерни, идик-хептерни тургускан хуваалда ёзугаар районнуң бүгү суурларында хүлээп алыышкын пунктуларынче чорудуп турар. Ол черлерниң ажылдакчылары, продукцияны чурттакчыларга чагыг ёзугаар садып турар.

Бараалнар аңаа чыдып бээрге, саарылга чок болу бээри билдингир. Ол чорук план күүселдезинге шаптыктыг. Дүрген саарары негеттинип кээр таварылгалар бола тургулаар. Моон соңгаар кол чүүл болза, чагыг бүрүзүн эки бүдүргеш, ээзинге чедирери, чагыкчының херекселин хандырары.

— Бүдүрүп турар идик-хептиң, бажың иштиниң эдилелиниң шынарын экижидери-биле чүну кылып турарыл?

— Шынар комиссиязы, контроль бөлүү ажылдап турар. Оларның составында — дуржулгалыг, ажыл-ишке харысалгалыг ишчилер. База ол ышкаш Кызылдан, Амыдырал хандырылга министерствозундан, технологтар өй-өйлеп кээп, продукцияның шынарын хынап турар. Билиг бедидериниң, кижи бүрүзүнүң ажылының шынарын экижидериниң хемчеглерин ап келген. Ол ажылды моон соңгаар ам-даа уламчылаар.

Чуртталга-коммунал ажыл-агый эргелелиниң директору Н. С.-Д. Сатка айтырыгларны база салган.

— Тээлиниң чунар-бажыңы кажан экижиирил?

— Оон кайы-даа өрээлдери ам ажылдап турар. 1985 чылда чунар-бажыңның капитал септелгезин чорудар, аңаа үндүрер акшаны берген. Бус-биле ажылдап турган котёлдарны суг-биле чылыдар кылдыр эдер.

Районнуң харылзаа белдиринге келген айтырыгларга харыыларны харылзаа белдириниң начальниги К. С. Монгуш берген.

— Тээлиниң Хову кудумчузунда солун-сеткүүл чедирилгези чүге эки тургустунмаазыл?

— Бо талазы-биле таарымча чок фактылар турган. Чижээ, фамилиялары дөмей улустарның чагыдылгаларын солуштургулаан, солун-сеткүүлдер өй-шаанда четпейн турган. Ол четпестерни катаптавазы-биле хемчеглерни алган, буруулуглар-биле чугааны профэвилел болгаш комсомол организацияларынга кылган.

База ол ышкаш телефон харылзаазының, харылзааның өске-даа участоктарының дугайында айтырыгларга харыыларны К. С. Монгуш берген.

САДЫГГА ХАМААРЫШКАН АЙТЫРЫГЛАР

Райпо, оон чер-черде магазиннериниң, столоваяларының ажылын улам экижидериниң дугайын чон [illegible] турар. Ажык чагаа хүнүнде херегленкчилер ниитилелиниң талазы-биле айтырыглар хөй келген. Аңаа харыыларны респотребсоюзтуң килдис эргелекчизи Т. В. Клейменых, райпо баштаар чериниң даргазы К. С. Чамбый-оол, райпо ажылдакчызы Б-Д. С. Хертек берген.

— Дапсы-Аксы суурга аъш-чем бараалнары, ылаңгыя хогаа болгаш чимис аймаа чедишпейн турар. Чүгле улустуң мурнааны садып ап турар.

— Яблок, дагаа чуургазы өске-даа аъш-чемни суурларже хуваалда ёзугаар үндүрүп турар. Балык аймаа четчир. Аъш-чем бараалнары-биле хандырылганы экижидер дээш ам-даа кызар бис.

— Сүттү тускай машина-биле сөөртүп турар бе?

— Чок. Фургон машина-биле бисти хандырарын респотребсоюзтан райпо баштаар чер каш-даа катап дилээн. Ажык машинага сүт сөөртүрге чем хирленип, оон саназын бок кирбес кылдыр быжыглаар. Катап-катап чуур. Ниитизи-биле алырга, канчап-даа таарышпас.

— Элээди оолдар, уругларга кышкы идиктер чүге үстү бээрил? Садыгларга кээрге, оларга тааржыр хемчээлдиг идиктер, майыктааштар чок болуп турар.

— Ол чыл 23, 24 размерниг кидис идик, майыктааш ховар болуп турган. Ам бар. Бо талазы-биле херегледерни хандырар бис, үзүктелиишкин болбас.

— Арага садарының чурумунуң дугайында чугаалап көрүңерем. Арага аймааның ассортиментизи чүге кызыыл? Чүгле ниттек кызыл арагаларны биске эккеп турар. Өске янныг, чиик арага аймаа чок.

— Арага, вино аймаан Тээлиде чаңгыс садыг садып турар. Оон саарылгазын төпчүдүп каан. Ол садыг график ёзугаар ажылдап турар. Аңгы-аңгы черлерге ону садарга, корум-чурум үрээр, арагалаарынга сундулут улуска контроль кошкаар, ол ышкаш тускай чер база өске садыгларда чок.

Бараалнарның ассортиментизи кызыы, херегдеттинип турар чамдык бараалнар шуут чок болуп турарының дугайында айтырыглар ажык чагаага хөйү-биле келген. Ол айтырыгларга харыылап тура, даараазында чүүлдерни онзалап демдеглээн. Чижээ, амгы үениң бараалнары нарыыдаан. Складтарда бар продукцияларны садыгжылар билбес болуп турар. Автомашиналарга, чижээ, херек кезектер чыдып турар. Ону билбес болганда хүлээп алыры берге. Ынчангаш садыг ажылдакчыларын өөредир бис.

Херегленкчилер ниитилелиниң ажылынга ооң кежигүнү бүрүзү киришкен турар болза, ажылдың ажыктыы бедиир, шынары экижиир. Бо талазы-биле ажык чагаага кирген санал-оналдарны, шүгүмчүлелдерни өөренип көрүп, ону барымдаалаар бис.

МЕДИЦИНА, КУЛЬТУРА

«Шын» солун редакциязынга Бай-Тайга районда келген айтырыглыг болгаш комудалдыг чагааларны редакцияның ажылдакчылары ажык чагаа хүнүнге эккелген. Оларның бирээзин Шуй суурнуң чурттакчызы Майны Салчак бижээн.

«Суурда участок эмнелгезин ажыткандан бээр элээн үе эрткен. Ында аарыг кижилерге болгаш херээженнерге божудулга өрээлдерин тускайлаан. Бо дээрге бистиң партия, чазаавыстың чоннуң кадыы дээш сагыш салып келгениниң бир кол херечизи болур. Ынчалзажок эмнелгеде аарыг улуска таарымча чок үүрмек-даа болза четпестер бар».

Районнуң кол эмчизи Н. Х. Хертек ук чагаага хамаарыштыр мындыг тайылбырны берген:

— Авторнуң бижээн чүүлдери шын. Эмнелге мебельдер болгаш хеп аймаа-биле четпес хандыртынган турган. А айыттынган четпестер эттинген.

— Эмчи кижиниң аарыг кижилерге ээлдек-эвилең хамаарылгазы, чылыг-чымчак чагыг-сүмези дүрген сегииринге хөлчок дузалыг. Р[illegible] төвүнүң чамдык эмчилериниң аарыг кижилерге ээлдек эвес чоруу кажан чидер ирги? Дүрген дуза чедирер эмнелгениң эмчилери телефоннаарга чамдыкта тутпайн-даа баргылаар. Оларның ажылы кижилерниң [illegible] дынынга соңгаарлаттынмас. Эмнелге дүрген дуза чедирери-биле холбашкан болгай. Бо талазы-биле кандыг хемчеглер алынарыл? Районда карак дыш эмчилери, эндокринолог чок. Тускай эртемниглерни кажан чорудуп бээр ирги?

— Дүрген дуза чедирер чериниң эмчилери дүн-хүн чок хондур ажылдап турар. Бо эмчилерге тургустунуп келген четпестерни болгаш коллективте чамдык эмчилерниң аарыг кижилерге ээлдек эвес хажагай аажызын эмчи чөвүлелинге сайгарып келдивис. Кадык камгалал министри Н. В. Си[illegible] аарыг кижилерни Ак-Довуракта карак, диш эмнээр эмчилерже бижиктен берип чорударын айытканын ыңнадып, республикадан чылда чаңгыс-даа катап мындыг тускай эртемниглер кээп турарын даразында баргаш база дугуржурун районнуң кол эмчизи аазаан.

Ажык чагаа хүнүнге культура албан черлериниң талазы-биле айтырыглар база бар болган. Маңаа хамаарыштыр редакциядан эккелген чагааларның бирээзи бо: «Көдээ Культура бажыңының кышка белеткели кошкак. Культура одаазының шылазы будуттунмаан, соңгалары чедир шилдеттинмээн, эжиктери база чылыглаттынмаан. Одалга системазының котельназын кышка удур септээри уттундурган. Эттулар чүүл курлавырлары тургустунмаан. Ол четпестерниң чайладырынга дузалажырын Шуй суурнуң бөлүк чурттакчылары редакциядан дилээн».

Ол чагаага хамаарыштыр тайылбырны райкүүскомнуң культура килдизиниң эргелекчизи А. С. Дембирел берген:

— Чагаада айыттынган четпестер шын. Ону чайладыры-биле тус черге хурал кылып, сайгарылганы кылган. Четпестер болдунар шаа-биле [illegible]. Амгы үеде көдээ Совет күүскому Культура бажыңының ажылын хайгааралга алган. Совхозтуң улусчу дружиналар чөвүлелин эде тургускан.

СЭКП райкомунуң бирги секретары А. С. Дембирел ажык чагаа хүнүн түңнеп тура, тургустунган айтырыгларның, олар чоннуң амыдыралының, районнуң социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң кандыг-даа адырынга хамааржып турары хамаан чокка чугула амыдыралчы ужур-дузалыг боор турарын демдеглеп, оларны шиитпирлээри, шүгүмчүлелге таварышкан чүүлдерни, четпестерни эдери дээш районнуң чогуур органнары, ажыл-агый, бүдүрүлге черлери бүгү чүүлдерни кылырын бүзүреткен болгаш оларны тускай хыналдага алган турарын айыткан. Чон-биле харылзааның, ооң негелде-хереглелдерин тода билип алырының, четпестерни илередип, оларны эдериниң оруктарын дилеп тыварының дээштиг аргазы болур ажык чагаа хүннерин районга моон соңгаар-даа планнап, эрттирериниң чугулазын демдеглевишаан, ажык чагаа хүнүнге санал-оналын киирип, идепкейлиг киришкен эрге өөрүп четтиргенин ол илереткен.

Ажык чагаа хүнүнден материалдарны «Шынның» тускай корреспондентилери А. Оксур, М. Саая, С. Чооду белеткээн.

◆

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

КНО-НУҢ ЭЭЛЧЕГЛИГ СЕССИЯЗЫНГА

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-ның корр. В. Чернышёвтуң дамчытканы болза: КНО-нуң Кол Ассамблеязының сентябрь 17-де Нью-Йоркка ажыттынар 40-гы сессиязы амгы үениң эң чугула 143 айтырыгларын чугаалажып көөр.

Гитлерлиг фашизмни ашкан Тиилелгениң 40 чылын болгаш Каттышкан Нациялар Организациязын тургусканындан бээр дөртен чыл оюн демдеглээр чылда болур ол сессияның хүн айтырыында кирген чугула чүүлдерге тайбыңны болгаш улустарның айыыл чок чоруун быжыглаарының, ядролуг айыыл-халаптың кыжаныын узуткаарының, космос делгемин чепсеглээрин болдурбазының, ядролуг чепсекти эндере бүдүрерин кызыгаарлаарының болгаш соксадырының, ядролуг шенелделерни хоруурунуң айтырыглары кол черни ээлеп турар. Ол айтырыгларны делегей ниитилежилгезинге чугаалажыры-биле дыка хөй хөгжүп эгелеп турар күрүнелерниң деткээни Совет Эвилелиниң, өске-даа социалистиг чурттарның саналын ёзугаар киирген. ●

КНО-нуң ээлчеглиг сессиязы ол ышкаш делегейниң «изиг черлеринде»: Төп Америкада, Чоокку Чөөн чүкте, Африканың Мурнуу чүгүнде болгаш Вашингтоннуң күрүне терроризминиң политиказын чоруткаш, чарлаттынмаан дайыннарны кылып, аңаа таарымча чок суверенниг чазактарны дүжүр октаарын оралдажып турары өске-даа районнарда байдалды база анализтеп көөр.

Барыын чүктүң чорудуп турары экономиктиг политиказынга кызамдаткан хөгжүп эгелеп турар дыка хөй күрүнелерниң экономика талазы-биле нарын байдалы делегейниң ол организациязын дүвүредип турар. Аңаа холбаштыр ССРЭ-ниң саналын ёзугаар КНО-нуң хүлээп алганы колония чурттарга болгаш улустарга хамаарышпас чоруктуң дугайында декларацияны бүрүнү-биле боттандырарының оруктарынга кол шаптыктаашкын боор турар даштыкы экономиктиг, шериг болгаш өске-даа бөлүктерниң үлгедиишкиннеринге хамаарышкан айтырыгларны сессияга чугаалажыр деп турар. КНО-нуң Кол Ассамблеязының 40-гы сессиязының үезинде ол төөгүлүг [illegible]ументини хүлээп алганындан бээр 25 чыл болганын демдеглээр.

Улусчу эрге-чагырганың чылдарында Куба кадык камгалалының талазы-биле улуг чедиишкиннерни чедип алган. Муң-муң кижилерниң амы-тынын хорадып турган малярия болгаш өске-даа халдавырлыг аарыгларның үези шагда эрткен. Хөй адырлыг эмнелгелер, поликлиникалар база өске-даа медицина албан черлери Хосталга ортулуунуң узун назылыг чурттакчылыг 15 чурттуң санынче кирер арганы берген. Куба хамаатыларның кадыын 20 муң эмчилер камгалап, хайгаарап турар.

ЧУРУКТА: Гаванада Амейхрес алышкылар аттыг клиника-хирургия төвү.

(СЭТА).

ДЭЭРБЕЧИЛЕРНИ СУДТААН

КАБУЛ. (СЭТА). Афганистанның Балх можузунуң төвү Мазари Шариф хоорайга революстуг тускай судтуң үнүүшкүннүг сессиязы боор, аңаа контрреволюстуг дээрбечи бөлүктерниң 11 кежигүннериниң үлгеткен херектерин көрген. Оларны күрүнеге удур үлгедиишкиннери, эрге-чагыргаларга чепсектиг удурланыышкыны болгаш афган улуска удур кемниг үлгедиглери дээш буруудаткан. Оларның бежин өлүрүп шаажылаар, артканнарын — аңгы-аңгы хуусааларда кара-бажыңга хоругдаар кылдыр шиитеен.

ЛИВАН ПАТРИОТТАРНЫҢ СОГУУ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Ливанда бодунуң шериглериниң чидириин оларны «эң-не айыыл чок районнарже» үндүрер арга-биле кызырар дээн израиль командылалдың планнары долузу-биле буурап дүжүп турар. Ливан патриоттар эжелекчилерге өлүмнүг согуушкуннарны таварыштырып турар. Сөөлгү хүннерде партизаннар «Мурнуу Ливанның шерии» дээр бөлүктүң командылакчызы Лахадтың хууда чөвүлекчизи турган израиль шеригниң полковнигин өлүрген. Ооң мурнунда удурланыышкын дайынчылары бир израиль майорну узуткааш, элээн хөй солдаттарны балыглаан.

ҮҮЛГЕДИИШКИННЕР ҮРГҮЛЧҮЛЕВИШААН

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның Джамму болгаш Кашмир штадындан дүвүрээзиниг медээлер кээп турар. «Таймс оф Индиа» солуннуң дыңнатканы-биле алырга, Джамаат-и-Ислами болгаш Джамаат-и-Тулба дээр пакистан ёзунуң сепаратыг организацияларындан бүтпес идегеттериниң өскүткени корум-чурум чок чорук ында үргүлчүлевишаан турар. Олар элээн каш административтиг бажыңнарны өрттеткен болгаш штаттың политиктиг база хөй-ниити ажылдакчыларынче халдаашкыннарны кылган.

Израильдиң эжелелинде девискээрлерде байдал хүн келген тудум-на чидигленип, оларның чурттакчылары сионистерниң кемниг үлгедиглерин соксадырын болгаш араб черлерни хостаарын шыңгыы негеп турар. Эль-Бира хоорайда, дескен палестиннерниң Аль-Амри база Ад-Духейша дээр Иордан хемниң Барыын эриинде лагерьлеринде, а ол ышкаш өске-даа чурттакчылыг черлерде комендант шагын доктааткан. Палестиннерниң аразындан чамдык кижилерни тудуп хоругдаан.

ЧУРУКТА: израиль хайгыылчыларның Ад-Духейша лагерьниң кудумчуларында чорууп турары.

АП—СЭТА-ның фотозу.

ТАЙБЫҢ АЖЫЛ-ИШТИҢ ИДЕГЕЛДИГ КАМГАЛАКЧЫЛАРЫ

Сергей ГОРШКОВ, Совет Эвилелиниң Флот адмиралы, Шериг-Далай Флодунуң кол командылакчызы — ССРЭ-ниң камгалал министриниң оралакчызы

Ажылчы чоннарның революсчу чаалап алышкыннарын камгалаары — чугула, эң кол чүүлдерниң бирээзи. Революция бүрүзү бодун камгаланып шыдаар ужурлуг дээрзин В. И. Ленин чугаалап чораан. Октябрьның социалистиг Улуг революциязындан төрүттүнген, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның күрүнезиниң даштыкы политика талазы-биле баштайгы документилериниң бирээзи болза, делегейниң бирги дайынының киржикчилери чурттарның чонунга болгаш чазактарынга кыйгырыг болган. Дайын чорудулгаларын соксадыр болгаш тайбың чугаалажылышкыннарны эгелээринче ында кыйгырып турар. Ынчан ол кыйгырыг хүлээп алдынмаан. Ооң-биле чергелештир империалистиг чурттар мурнунга мындыг сорулганы салган: Совет эрге-чагырганы канчап-даа тургаш узуткаар, капиталистиг тургузугну катап тургузар. Ол сорулгаларны боттандырары-биле олар иштики контрреволюцияның күштеринге бүгү талалыг дузаны чедирип, Советтерниң аныяк республиказынга удур боттарының шериглерин чоруткан.

Иштики болгаш даштыкы контрреволюцияның шаап халдаашкыннарын ойтур шаварынга, революсчу чаалап алышкыннарны камгалаарынга чүгле күштүг, эки чепсегленген болгаш доктаамал тургустунган шериг херек турган. Ындыг шеригни тургузар дээш В. И. Ленинге удурткан Коммунистиг партия болгаш Совет чазак бүгү-ле чүүлдерни кылган. Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның делегейде баштайгы күрүнезин боой тудар дээн шенээшкини бүрүнү-биле буступ дүшкен.

Партияның болгаш чоннуң кичээнгейинге, сагыш салышкынынга чалгынналган Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флоду бодунуң хөгжүлдезиниң үезинде күчүлүг күш апарган, патриотчу болгаш интернационалчы хүлээлгезин кезээде күүседип шыдаарын көргүскен. Советтер чуртунуң камгалалын ок-чемзектиң күжү-биле хынаар дээн, ылангыя ооң Ыраккы Чөөн-чүкте кызыгаарын 1929, 1938 болгаш 1939 чылдарда хынап турган империалистерниң чимзенишкиннеринге удур чаныш-сыныш чок согугларны олар берген. Диштеринге чедир чепсегленген агрессорлар-биле сегиржип алышкыннарга Кызыл Шериг болгаш Шериг-Далай Флоду кезээде тиилекчи болуп үнүп турган.

Ынчалза-даа совет улуска болгаш ооң Чепсектиг Күштеринге эң каржы шылгалда — немец-фашист агрессорларга удур Ада-чурттуң Улуг дайыны болган. Ол тиилелгени чедип алыры-биле совет улус бүгү күжүн үндүрүп, социалистиг тургузугнуң экономиктиг, социалдыг, политиктиг, идеологтуг болгаш шериг күштерин үндүрген. Совет Чепсектиг Күштер империалистиг эң күштүг армияның шаап халдаашкынын чылча шапкан болгаш гитлерҗи Германияны, ооң эвилелчилерин бүрүн буураашкынга чедирген.

Дайынның баштайгы хүннеринден эгелээш, совет шериглер дайзынга шыңгыы удурланышкынны көргүзүп, оон хыдыкчы дивизияларын чылча шаап, маадырлыг чорукту кылганнар. Дайзынның бүгү күжүн камгалал тулчуушкуннарга сандараткаш, Совет Армия шавар халдаашкынче кирген. Олар немец-фашист шериглерни Москва чоогунга, ооң соонда Сталинград чоогунга, Курскиге, Днепрге чылча шаап, фашист Германияның кол күжүн узуткаан. Стратегтиг инициатива бүрүнү-биле совет шериглериниң талазынче шилчээн болгаш дайынның төнчүзүнге чедир ынчаар арткан.

Совет Чепсектиг Күштер стратегия талазы-биле дыка шыырак шаап халдаашкыннарны кылган соонда, фашист агрессорларны совет черден үндүр сывырган. Ол тулчуушкуннарга тиилелге болза, Австрияның, Албанияның, Болгарияның, Венгрияның, Норвегияның, Румынияның, Чехословакияның, Югославияның чонунуң фашист коалициядан бүрүнү-биле хосталырынга улуг рольду ойнаан.

Совет Армия-биле чаңгыс аай дайынчы одурукка Шериг-Далай Флоду дайынның бүгү дургузунда чаалажып келген. Тиилелгени чедип алырынга ооң киирген улуг-хуузу улуг. Бистиң флодувус Баренцово Балтий болгаш Кара далайларга дайзынга аар согугну чедирген болгаш курган чер шериглериниң стратегтиг халдаашкыннарының чедиишкинниг болурун хандырып турган.

Дайынның чылдарында дайынчы совет далайжылар дайзынның муң ажыг дайынчы корабльдерин, шериглерлиг болгаш дайынчы техникалыг чүс-чүс транспортун узуткаан. Дайынчы совет далайжылар дайынның дөрт чылдарының дургузунда орустуң далайжы алдар дептеринге дыка хөй чаа арыннарны киир бижээн. Флот болза, Совет Төрээн чуртунуң мурнунга бодунуң хүлээлгезин бүрүнү-биле күүсеткен дээрзин Дээди Кол командылакчы И. В. Сталин бодунуң дужаалынга демдеглээн.

Делегейниң бурунгаар депшилгелиг кижилериниң герман фашизмни болгаш япон милитаризмни чылча шапканының 40 чылын демдеглээр деп турары совет улустуң бо улуг тиилелгези болза, социализм-биле шериг күжүн шенежири буураашкынга чедирер деп чүвени бадыткаан.

Коммунистиг партияга баштаткан болгаш сорук кирген совет улус чүгле бодунуң Төрээн чуртунуң ат-алдарын, хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалап алган эвес, а бүгү кижи төрелгетенниң фашистиг дарлалдан хосталырынга шиитпирлиг рольду ойнаан. Дайынның чорудулгазы болгаш ооң төнчүзү — Совет Социалистиг Республикалар Эвилели кажан-кезээде быжыы-биле тургустунганын база катап көргүскен дээрзин СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш К. У. Черненко чугаалаан.

Совет Эвилели — тайбың чурт. Ооң Чепсектиг Күштери кажан-даа кымга-даа кыжанмаан, өске күрүнелерге болгаш улустарга удур кажан-даа хылыш арынмаан. Олар болза совет улустуң тайбың күш-ажылының камгалалында, социалистиг чурттарның күзел-соруунуң камгалалында туруп турар.

АКШ-ка болгаш НАТО чурттарынга баштаткан империализмниң реакцылыг күштери социализмни боо-чепсектиң күжү-биле узуткаар, бөмбүрзектиң кырынга боттарының ёзу-чурумун тургузар деп бодап турарлар. Ам делегейге улуг кыжанышкынны АКШ-тың милитарисчи даштыкы политиказының угланышкынны чорудуп, дайын чорударынга белеткелге шериг чарыгдалдарын калбаа-биле өстүрүп, боо-чепсектиң чаа-чаа хевирлерин тургузуп, ооң иштинде космоска дайын чорударынга херегдээр чепсекти чогаадып алганнар. Олар ССРЭ-же болгаш акы-дунма социалистиг чурттарже углаан ортумак ыраккы шыдалдың ракеталарын тургускан болгаш Совет Эвилелиниң кызыгаарының чоогунда чаа-чаа шериг базаларын тудуп тургузуп турарлар. Бо бүгү чүүлдер болза тайбыңга улуг кыжанышкынны болдуруп турар-дыр.

Мындыг таварылгаларда бистиң Коммунистиг партиявыс болгаш Совет чазаавыс коммунистиг тургузуушкуннуң улуг планнарын күүседиринче бүгү күштү угландырбышаан, тайбың дээш, улустарның айыыл чок чоруу дээш демиселди чорутпушаан, чурттуң камгаланыр күчүзүн улам быжыглаар. Совет Чепсектиг Күштерниң сүр-күжүн улам бедидериниң талазы-биле хары хемчеглерни ап турар.

Социализмни болгаш тайбыңны камгалаарынга кол чүүл болза, Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң Варшава Керээзиниң Организациязында бактаап турар социалистиг чурттарның армиялары-биле кады дайынчы чаңгыс аай турушка туржуп, ол айтырыгларны кады шиитпирлээри болур.

(ПМА).

МЯЧИЛИГ ХОККЕЙГЕ МАРГЫЛДАА

Районнуң школачыларының аразынга мячилиг хоккейге маргылдаа болуп эрткен. Аңаа барык чүс ажыг аныяк күш-культуржулар киржип, күжүн шенешкен. Маргылдааның бирги черин Эрзин ортумак школазының аныяк хоккейжилери ээлээн, Кызыл-Сылдыс сес чыл, Бай-Даг ортумак школаларының командалары маргылдааның ийиги, үшкү черлерин үлешкен.

• • •

Республиканың зона аайы-биле мячилиг хоккейге маргылдаазының киржикчилери командалар—Эрзин районнуң болгаш Кызылдың автоорук техникумунуң хоккейжилериниң ужуражылга маргылдаазы Эрзин суурга болуп эрткен. Шөлдүң ээлери оюннуң баштайгы минуталарындан-на эгелеп, удурланыкчыларын мурнап, ужуражылганың бирги чартыын 4:1 сан-биле ойнап алган. Оюннуң ийиги чартында автоорук техникумунуң командазы күжүн мөөңнеп, аштырышкын чок ойнаар сорулганы салза-даа, саны четпейн барган. Ужуражылга оюн 7:4 санныг болуп, Эрзин районнуң хоккейжилериниң тиилелгези-биле доозулган.

Д. ДАМБА-ХУУРАК.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ФЕВРАЛЬ 22-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.55—Эртенги гимнастика. 9.10 — «Долг». Уран-чечен телефильм. 10.30 — Концерт. 11.00 — «Батальоннар от ажыдарын негеп тур». Уран-чечен телефильмниң 4-кү сериязы. 12.05—12.10 — Телемедээлер.

14.15 — Телемедээлер. 14.35 — Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң хүнүнге уткуштур дамчыдылга. 15.35 —«Москва чоогунуң кедээзиниң бөгүнгү болгаш даартагы хүннери». 16.05 —Улустуң аялгалары. 16.15 — Сээн ленинчи библиотекаң. В. И. Ленин — «Американ ажылчыннарга чагаа». 16.47 —Док. фильм. 17.45 — Телеочерк. 18.00 — Буратинонуң делгелгези. 18.30 — Док. фильм. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — Киножурнал 19.10 — Концерт. 19.35 — «Дем каттыжылгазы». Тележурнал. 20.05 — Концерт. 21.00 — «Үе». 21.45 — П. Лумумба аттыг Улустарның найыралы университединиң 25 чыл оюнга тураскаатканконцерт. 23.20— 23.35 — Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.15 — Док. фильм. 8.35; 9.35 — География. 8-ки класс. 9.05; 13.10 —Англи дыл. 10.05 — ПТУ сургуулдарынга. Ниити биология. 10.35; 11.40 — Төөгү 7-ги класс. 11.05 — Н. Грибачёвтуң шүлүктери. 11.10 —Эртем-тайылбырлыг фильм. 12.10 — М. Ю. Лермонтов. 8-ки класс. 12.40 — Физика. 10-гу класс. 13.40— Ф. Шопен. 14.10 — Эртем-тайылбырлыг фильм. — «Сула—тундра хеми». 14.25 — Муса Джалильдиң шүлүктери. 15.10 — 15.15 —Телемедээлер.

18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — Читаның телестудиязының дамчыдылгазы. 19.10 — Телемедээлер. 19.20 — «Азия төву». 19.50 —Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

20.00— «Тамчыктыг удунар, чаштар!».

КЫЗЫЛДАН

20.15 — Соңгулдалар хүнүнге тураскааткан литература-музыкалыг дамчыдылга.

МОСКВАДАН

21.00 — «Үе». 21.45—23.20— «Хүн бүгүдеге чырыыр». Уран-чечен фильм.

ДАЙЫНЧЫ КЫЗЫЛ ТУККА ДЕҢНЕЖИҢЕР!

Бүгү совет чон партияның XXVII съездизинге, Ада-чурттуң Улуг дайынынга Тиилелгениң 40 чылынга болгаш стахановчу шимчээшкинниң 50 чылынга уткуштур бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар. Совет кижилериниң чаагай чаңчылдарынга аныяктарны кижизидеринге революцияның, дайынның, күш-ажылдың хоочуннарын хаара тудуп турар. Тиилелгениң 40 чылынга тураскааткан «Тиилелгениң туктарынга деңнежиңер!» деп комсомолчу шимчээшкин чуртта эгелээн. Ооң кол сорулгазы — эрес-маадыр патриотчу ажылды аныяктар ортузунга улам күштелдирери-биле дайынчы алдарның тураскаалдыг эдилели — шериг кезектериниң, каттыжышкыннарының Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында дайынчы алдарга бүргеткен туктарын тывып, аңаа ёзулалды бээри.

Совет Эвилелиниң Маадырлары Чүргүй-оол Намгаевич Хомушкунуң, Михаил Артёмович Бухтуевтиң тулчуп чорааны шериг кезектериниң дайынчы туктары бистиң республикада чедип келген. Совет Эвилелиниң Маадыры Ч. Н. Хомушкунуң турганы шериг кезээниң дайынчы тугун ооң төрүттүнген чери Барыын-Хемчик районга, а Совет Эвилелиниң Маадыры М. А. Бухтуевтиң кезээниң дайынчы тугунуң эстафетазының ажыдышкынын Каа-Хем районга байырлыг байдалга эгелээн. Дайынчы туктар ол районнардан эстафетаның стардын алгаш, республиканың күш-ажылчы коллективтерин эргиир.

Совет Эвилелиниң Маадыры Ч. Н. Хомушкунуң турганы шериг кезээниң дайынчы тугун Ак-Довурак хоорайда В. И. Ленин аттыг «Тыва дагдүгү» комбинатка, ооң өскен-төрээн чери Хөнделен суурга база Кызыл-Мажалыктың школаларынга, комсомолчу-аныяктар коллективтеринге чедирип, байырлыг байдалга митингилерни эрттирген.

«Тиилелгениң туктарынга деңнежиңер!» деп Бүгү-эвилелдиң шимчээшкининге тураскааткан неделяның байырлыг ажыдыышкынны чоокта чаа Бай-Тайганың Тээли суурга болган. Аңаа ол черниң школаларының эки болгаш кончуг эки өөредилгелиг өөреникчилери база күш-ажылчы коллективтерниң мурнакчылары киришкен. Чыылганнар холдарында «СЭКП-ге алдар!», «Тайбың», «Кым-даа, чүү-даа уттундурбаан», «Тайбыңның совет Программазын —амыдыралга боттандыраалыңар!» деп кыйгырыглыг лозуңнар, плакаттар туткулаан. В. И. Ленинге тураскаал чанынга чыылганнарны шериг-патриоттуг ырлар, хөглүг хөгжүм үнү хей-аът киирген. Даразында партия, совет ажылдакчылар, күш-ажылдың болгаш дайынның хоочуннары В. И. Ленинге тураскаалга гирляндыларны эккеп салган. Ооң соонда байырлыг митингини ВЛКСМ Бай-Тайга райкомунуң бирги секретары А. А. Сат ажыткаш, ВЛКСМ Барыын-Хемчик райкомунуң бирги секретары В. Ч. Кужугетке сөс берген.

— Бүгү-эвилелдиң «Тиилелгениң туктарынга деңнежиңер!» деп шимчээшкинниң эстафетазын хүлээп ап турарыңар дээш районнуң комсомолчуларының болгаш аныяктарының мурнундан байыр чедирдивис. Ада-чурттуң Улуг дайынынга совет улустуң Тиилелгезиниң 40 чылынга чедиишкинниг ужуражыры-биле районнуң комсомол организациялары ажыл-ижин идепкейжиткен, 30 ажыг кызыл исчилер Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилериниң, эки турачыларының дайынчы оруу-биле чоруп, чаа-чаа ажылдар-биле танышкан. Районнуң комсомолчу аныяктары Совет Эвилелиниң Маадыры Хомушку Намгаевич Чүргүй-оолдуң тулчуп чорааны 52-ги Армияның Кутузов болгаш Богдан-Хмельницкий орденниг Уманьның Кызыл туктуг 25-ки танк полугунуң дайынчы Кызыл тугунуң эстафетазын чедиишкинниг эрттирериң күзедивис.

Байырлыг митингиге Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи А. С. Алыгбай, СЭКП Бай-Тайга райкомунуң секретары К. Н. Хертек, Тээли ортумак школаның 7 «г» клазының өөреникчизи Айлана Салчак болгаш өскелер-даа чүве чугаалаан.

— Совет Эвилелиниң Маадыры Ч. Н. Хомушкунуң тулчуп чорааны шериг кезээниң дайынчы тугун районнуң комсомолчулары болгаш аныяктары чедиишкинниг ажыл-ижи, өөредилгези-биле уткаан. Шуй болгаш Кызыл-Даг ортумак школаларының өөреникчилери музейге экспонаттарны немевишаан, шинчилел ажылдарын уламчылап турар. Дайын киржикчилеринге комсомолчуларның шефтээри чаңчыл болу берген. Эрткен чылын район товунуң организациялары Тайбың фондузунче 1090 рубль шилчиткен.

— Ада-чурттуң Улуг дайынынга совет улустуң Тиилелгезиниң 40 чылынга болгаш стахановчу шимчээшкинниң 50 чылынга чедиишкинниг ужуражыры-биле комсомолчу-аныяктар коллективтериниң аразында социалистиг чарыш нептерээн. Аныяктарның болгаш студентилерниң Москвага болур XII Бүгү-делегей фестивалынга киржир эргени чедип алыры — оолдар, кыстарның алдарының хереэ. Комсомолчулар, аныяктар субботниктерге үргүлчү киржип, ажылдаан акшазын фестиваль фондузунче шилчидип келген. Аңаа районнуң төп эмнелгезиниң, «Кара-Хөл» совхозтуң комсомолчу-аныяктары болгаш Кызыл-Даг ортумак школаның комсомолчулары, өөреникчилери идепкейлиг киришкен — деп, ВЛКСМ Бай-Тайга райкомунуң бирги секретары А. А. Сат митингиге демдеглээн.

Дайынчы Кызыл тук комсомолчу-аныяктарның Ээр-Хавак сүт-бараан фермазынга, Бай-Тал, Шуй, Кызыл-Даг суурларының мурнакчы коллективтеринге даразында хүннерде эргээн. Ол-ла тук бо хүннерде Дапсы-Аксы суурнуң комсомолчу-аныяктарынга чеде бээр.

Кызыл туктуң эстафетазын февраль 26-да Өвүр районга дамчыдып бээр.

С. ЧООДУ.

Бай-Тайга район.

ФРИДЕРИК ШОПЕН— ЭҢ УЛУГ ПОЛЯК КОМПОЗИТОР

Төрүттүнгенинден бээр 175 чыл болганынга

Фридерик Францишек Шопен 1810 чылдың февраль 22-де Варшава чоогунда Железявая Воля деп черге төрүттүнген. Ооң адазы Никола Шопен француз эмигрант 1794 чылда Польшага болган тура халышкынның киржикчизи. Ол тура халышкын бастырган соонда Никола Шопен Польшага француз дыл башкылап эгелээн. Удаваанда ол ат-сураглыг башкы апарган. А композиторнуң авазы — Юстына Кшижановская хоозурап калган поляк дворян өг-бүлеге төрүттүнген.

Фортепьянога ойнаарынга ону эң-не баштай улуг угбазы Людвика өөреткен. 1817 чылдан эгелеп ол музыканы чогаадып эгелээн. Ооң соонда бир чыл эрткенде Варшавага бир дугаар концертин көргүскен. Ол үеден эгелеп-ле Шопенниң ат-алдары алгаан. 1826—1829 чылдарда Шопен Варшаваның Кол музыка школазының музыка теориязының талазы-биле долу курузун дооскан. Ф. Шопен бүгү талазы-биле сайзыраңгай, салымчаанныг боп төрүттүнген. Ол шүлүк бижиринге, чуруурунга, танцылаарынга, шии ойнаарынга ынак болгаш аажок шимченгир, хөглүг аажычанныг чораан. Студент чылдарында ол Варшаваның мурнакчы интеллигенциязы-биле болгаш революсчу хөөннүг аныяктары-биле чоок турган. Төрээн чуртун эргип, аян-чорук кылырынга ол аажок ынак чораан. Берлинниң, Венаның сценазынга бодунуң чогаалдарын чедиишкинниг-биле күүседип, «кайгамчык пианист болгаш композитор» деп чоннуң үнелелин чаалап алган.

1830—1831 чылдарда Венага болган тура халышкын соонда Шопен төрээн чуртунче ээп келбээн. Ол тура халышкынның ээзин сиңген, ооң бастырганы-биле холбашкан баштайгы балладазын, сураглыг «Революсчу этюдун» ынчан чогааткан.

Польша улустуң улуг композитору Фридерик Шопен делегей культуразының төөгүзүнге чүгле кайгамчык музыкант бооп эвес, харын төрээн чуртунуң культуразының национал онзагай чоруу дээш демиселчи бооп кирген. Бодунуң күүседикчи болгаш чогаадыкчы талантызы-биле национал уран чүүлдү ол бедик уран деңнелче көдүрген. Ооң чогаадыкчы ажыл-херээ польша чоннуң амыдыралы-биле сырый холбаалыг, төрээн чуртунга ол бодунуң эң эки дээн чогаалдарын тураскааткан.

Шопенниң Варшавага турган үези чогаадыкчы бедик лирика, чаагай сеткил болгаш сагышсыраашкын-биле онзаланып турар. Парижке ажыл-амыдыралының үезинде чогаалдарында маадырлыг овур-хевирлер колдаан. Ол чогаалдарының кол темазы — патриотчу чүткүлдүг болгаш идегелди алгап ырлаары. Чамдык чогаалдардан аңгыда композиторнуң ажылдарының хөй кезин фортепьянога күүседиринге бижиттинген. Төрээн чуртунга кызыгаар чок ынакшыл, кижизиг чорук, революсчу чүткүл ооң музыказында бедик хөлзээзин-биле илереттинген. Шопенниң чогаалдары күштүг бодалдары-биле, овур-хевирлерни, чаражы болгаш сеткилдиң эң-не ханы бодалдарын илередип шыдаар аргазы-биле кижилерни кайгатып турар. Сонуктуг пианист Шопен тускай күүседикчи стильди тургускан. Бодунуң чогаалдары-биле композитор делегейниң музыка культуразының сайзыралынга улуг салдарны чедирген. Ооң чогаадыкчы дуржулгазын Лист, Вагнер, Шуман, Дебюсси, Сметана, Григ болгаш өскелер-даа шиңгээдип алган. Орус композиторлар, ылангыя М. Глинка, Н. Римский-Корсаков, А. Скрябин, С. Рахманинов олар Ф. Шопенни кайгамчык үнелеп чорааннар. Польша улустуң культуразының адырылбас кезээ — Шопенниң музыказы — амгы үеде бүгү улустуң байлаа болуп турар.

ЧУРУКТА: композитор Фридерик Шопен.

СЭТА-ның фотохрониказы.

АГААР

Республикага шокар булуттар, чамдык черлерге бышкан хар чаар. Хат кошкак. Дүне агаарның температуразы 38—43, чамдык черлерге 26—31 градус соок. Хүндүс 22—27, чамдык черлерге 14—19 градус соок болур.

Кызылга чуга булуттаар, хат кошкак. Дүне агаарның температуразы 41—43, хүндүс 25—27 градус соок.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

ЧАРЛАЛДАР

Кызылдың аъш-чем бараанарының садыы даразында адрестерге 0,5 литр ишкир шил саваларны болгаш евробутылкаларны хүлээп ап турарын дыңнадып турар:

№ 1—Оюн Күрседи кудумчузунда 135, № 37 магазин чанында.

№ 6—Калинин, 13, № 46 магазин чанында.

№ 2—Каа-Хем, 52, № 15 магазин чанында.

№ 3—Дружба, 221, № 13 магазин чанында.

№ 4—Пушкин, 2, № 34 магазин чанында.

№ 5—Калинин, 10 «а», № 5 магазин чанында.

№ 7—Ленин, 42, № 20 магазин чанында.

Декабристер кудумчузунда № 13 бажыңда.

Семирацкий кудумчузунда 77 бажыңда болгаш даразында магазиннерде:

№ 2—Титов, 6.
№ 13—Дружба, 221.
№ 14—Северная, 32.
№ 15—Каа-Хем, 52.
№ 19—Трудовая, 8.
№ 20—Ленин, 42.
№ 22—Кирпичная кудумчузунда.
№ 29—Шевченко, 113.
№ 35—С. Тока кудумчузунда.
№ 37—О. Күрседи, 135.
№ 38—Кечил-оол, 69.
№ 40—Кочетов, 94.
№ 42—Дорожная, 4.
№ 43—Беспалов, 19.
№ 44—Гранитная, 4.
№ 46—Калинин, 3.
№ 56—Маяковский, 27.

Арага саваларын хүлээп алыр автомашиналар даразында график ёзугаар ажылдап турар:

Неделя хүннери	Автомашиналар турар черлер	Ажылдаар шактары
Вторник	№ 20 магазин чаны, Ленин, 42	11—13 шак, 16—19 шак
Среда	Уруглар магазининиң чаны, Кочетов	11—13 шак, 16—19 шак
Четвер	№ 45 магазин чаны, Калинин, 13	11—13 шак, 16—19 шак
Пятница	Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилериниң бажыңының чаны, Кечил-оол, 7.	11—13 шак, 16—19 шак
Суббота	Интернациональная, 6	11—13 шак, 16—19 шак

Хоорайның чурттакчыларының шак-үезин камнаары-биле Кызылдың аъш-чем бараанарының садыы шил саваларны баш удур кылган чагыг ёзугаар шуут бажыңнарга барып хүлээп алырын бир-ле дугаарында организастаан.

Чурттакчылардан чагыгларны ап турар адрези: Октябрь кудумчузу, 29, телефон № 2-16-13. Чагыгны күүседир хуусаазы—2-3 хонук. Чагыгны 100-тен эвээш эвес шил бар болза, хүлээп алыр. Чагыкчы-биле дугурушкаш хүннү болгаш шакты ёзугаар барып хүлээп ап турар.

Бүгү-ле билдинмейн барган айтырыгларны тодарадырда болгаш айыттынган магазиннерге арага шилин хүлээп алырындан ойталаан таварылгада дыңнадыр телефон дугаарлары:

2-34-22 — садыг черниң директору.
2-35-71 — директорнуң оралакчызы.
2-34-32 — садыг килдизи.
2-17-94 — оргкилдис.

АРГА-ДУРЖУЛГАЗЫН СОЛУШКАН

Республиканың культура болгаш уран чүүл ажылдакчыларының билиг бедидер курстарының планын ёзугаар район болгаш хоорай культура бажыңнарының директорларының семинар-[illegible] болуп эрткен. Аңаа республиканың «Билиг» ниитилелиниң лекторлары солун лекцияларны номчаан. Культура албан черлерин удуртуп башкарарының талазы-биле база клуб ажылының чаа-чаа аргаларын ажыглаарының дугайында кичээлдерни Чөөн-Сибирьниң Күрүнениң культура институдунуң культура чырыдылгазының кафедразының башкызы В. И. Федяева эрттирген. Ол ышкаш удуртукчу ажылдакчыларга кол чүүл—күш-ажыл хоойлузунуң болгаш акшаландырышкын талазы-биле темаларга кичээлдер солун болган.

Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп Культура бажыңынга семинарның дыңнакчылары практиктиг кичээлди база организастаан. Ол-ла хүн Мерген сүт-бараан фермазынга дыңнакчыларның күжү-биле соңгулдаларны таварыштыр лекцияны номчаан болгаш ферманың ажыл-ишчилеринге концерт көргүскен.

Аңгы-аңгы районнардан келген дыңнакчыларның бот-боттарының аразында арга-дуржулга солчулгазы болган. Орта Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы Марк Оюн болгаш Барыын-Хемчиктен Римма Сарыглар олар үр чылдарда чон-биле ажылдап, чонну культура ажылынче хаара тудар талазы-биле дуржулгазын чугаалаан.

А. САЛЧАК.

ЧУРУКТА: ол семинарның киржикчилери Бии-Хемден Марк Оюн, Мөңгүн-Тайгадан Алексей Мандараа, Улуг-Хемден Алла Конгаа.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 22-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Наследство» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«ПИОНЕР»: «Рыцари Черного озера» 9.30, 11.00, «Точка отсчёта» 13.00, Киноклуб «Подросток и закон» 15.00, «Укрощение строптивого» 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Я и весь класс» 11.00, 14.30, «И прекрасный миг победы» 15.30 (узаткан), 17.30 (узаткан), 19.30 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Легенда о любви» (2 сериялыг) 14.30, 17.20, 20.00 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Печальная повесть любви» 18.00, 20.00 шактарда.

ШЫН
Редакцияның адрези:
667000 Кызыл Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 3 Телефоннары: редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарының 2-23-35 секретариаттың 2-23-35 партийжи амыдырал болгаш үлетпүр килдистериниң 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, чагаа килдизиниң 2-41-27 информация килдизиниң 2-20-60, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер.

Чагыг № 3052.

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле күрүне комитединиң типографиязы, Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1; ТС—00049